
راهکارهای مقابله جهادی و هوشمندانه با ترویج زندگی غربی در ایران از نگاه قرآن و حدیث

زینب عباسی^۱ (نویسنده مسئول) - الهه نوبخت^۲

چکیده

در دستورات و احکام دین اسلام، تمام نیازهای انسان لحاظ شده و بهترین سبک زندگی که تأمین کننده سعادت انسان در دنیا و آخرت باشد، بیان شده است. حضرت امام خامنه ای (زیدعزه) در بیانیه گام دوم انقلاب، به روش زندگی اسلامی توصیه داشته‌اند و به لزوم مقابله با سبک زندگی غربی اشاره کرده‌اند. ایشان از تبلیغ شدن و اشاعه یافتن سبک زندگی غربی، احساس نگرانی کرده و نسبت به آن هشدار می‌دهند. هدف این مقاله بیان ضرورت، اصول و راهکارها در مقابله با ترویج سبک زندگی غربی است. این پژوهش به روش اسنادی - تحلیلی و عقلی انجام شده و حاصل بررسی سبک زندگی از منظر قرآن، حدیث و بیانات رهبر جمهوری اسلامی می‌باشد. نتایج به دست آمده نشان می‌دهند که با اتکای به اصول اسلام، می‌توان با بازنگری در سبک زندگی افراد و توجه به رهنمودهای مقام رهبری، در برابر هجوم ترویج سبک زندگی غربی راهکارهایی در سطح فردی، خانوادگی، اجتماعی، در سنین و موقعیت‌های مختلف ارائه داد. به طور کلی راه مقابله با این تهاجم، ترویج سبک زندگی دینی، تعمیق و گسترش آن در جامعه می‌باشد.

---

۱. دانش آموخته دکترای شیمی z.abbasi.chem@gmail.com

۲. سطح ۳ حوزه علمیه خواهران ۱۴۳p.nowbakht@yahoo.com

کلیدواژه‌ها: بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی، سبک زندگی اسلامی، سبک زندگی غربی، مقابله جهادی، قرآن و حدیث.

۱. مقدمه

سبک زندگی هر فرد از فرهنگ و آداب و رسوم او نشأت گرفته و با شخصیت وی ارتباط مستقیم دارد. بهترین نوع سبک زندگی علاوه بر هماهنگی با یافته های علمی، بایستی مؤلفه های شناختی و رفتاری انسان را در نظر بگیرد. از آنجایی که زندگی انسان با مرگ پایان نمی یابد، سبک زندگی دنیایی انسان بایستی دنیا و آخرت را در کنار هم ببیند و از هیچ یک از ابعاد مادی و معنوی انسان غافل نشود. دین اسلام صورت معینی از تفکر، اخلاق و رفتار را در اختیار افراد مسلمان قرار می دهد که می توانند سبک زندگی خود را در قالب آن ها بنیان گذارند. این سبک زندگی جامعیت دارد و از کلی ترین مسائل تا جزئی ترین موضوعات نگرشی و رفتاری را در خود جای داده است. انسان با انتخاب سبک زندگی اسلامی، نظام ارزشی و مبانی اعتقادی اسلامی را در زندگی فردی و اجتماعی برای ایجاد ارتباط با محیط و جامعه، پاسخ به خواسته ها و تأمین نیازهایش به کار می گیرد (شریفی و همکاران، ۱۳۹۲، ۸۲).

تمدن غرب با هدف ترویج انسان محوری و اومانیسم، با استفاده از رسانه ها و ابزارهای نوین جنگ نرم و ورود با ساحت های مختلف زندگی ملت های جهان، در صدد است تا سیطره و سلطه فرهنگی خود را بر این کشورها غلبه دهد. دیوید کیو، مأمور سازمان سیا چنین می گوید: «مهم ترین حرکت در جهت براندازی جمهوری اسلامی، تغییر فرهنگ جامعه فعلی ایران است و ما مصمم به آن هستیم.» (نگارش، ۱۳۸۰، ۱۸۴).

ترویج سبک زندگی اسلامی از مهم ترین دغدغه های مقام معظم رهبری می باشد. بارها و بارها تعریف، تبیین، آثار و راهکارها در این حوزه در بیانات ایشان تکرار شده است. اکنون که بنا به فرموده مقام معظم رهبری انقلاب وارد دومین مرحله خودسازی و جامعه پردازی و تمدن سازی شده است، در مسیر رسیدن به آرمان های انقلاب و رسیدن به تمدن اسلامی، لازم است به این امر مهم توجه ویژه شود. مقام معظم رهبری در بیانیه گام دوم انقلاب، به روش زندگی اسلامی توصیه داشته اند و به لزوم مقابله ای جهادی، همه جانبه و هوشمندانه با

سبک زندگی غربی اشاره کرده اند. ایشان از تبلیغ شدن و اشاعه یافتن سبک زندگی غربی، احساس تهدید و نگرانی کرده و نسبت به آن هشدار می دهند. بنا به فرمایش ایشان «تلاش غرب در ترویج سبک زندگی غربی در ایران، زیان های بی جبران اخلاقی و اقتصادی و دینی و سیاسی به کشور و ملت ما زده است؛ مقابله با آن، جهادی همه جانبه و هوشمندانه می طلبد.» نکته ای که حائز اهمیت است این است که با توجه به توصیه مقام معظم رهبری برای مقابله با سبک زندگی غربی نیازمند روحیه جهادی در این عرصه مهم می باشیم. بعد از قبول ضرورت حضور جهادی در مقابله با سبک زندگی غربی، بایستی بدانیم راهکارهای انجام این مأموریت چه دسته بندی دارد و شامل چه مواردی می شود. مقاله حاضر حاصل بررسی سبک زندگی از منظر قرآن و حدیث و همچنین بیانات رهبر معظم جمهوری اسلامی می باشد. این پژوهش به شیوه اسنادی - تحلیلی صورت گرفته است و در جمع آوری مطالب از منابع کتابخانه ای و بیانات مقام معظم رهبری استفاده شده است. تلاش بر آن است تا ضرورت، اصول لازم و راهکارها در مقابله با ترویج سبک زندگی غربی به روش جهادی و هوشمندانه مورد شرح و بررسی قرار گیرد.

۲. مفهوم شناسی

۲.۱. مفهوم شناسی سبک زندگی:

«سبک» در لغت به معنی طرز، شیوه، روش، طرز بیان ما فی الضمیر می باشد (فرهنگ معین). «زندگی» به معنای زنده بودن، زیست، حیات، مدت عمر، وضع مالی، مال و منال بیان شده است (فرهنگ معین). معادل واژه سبک در زبان عربی تعبیر «اسلوب» و در زبان انگلیسی «Style» است. سبک زندگی که از آن به «Life Style» تعبیر می شود، همان سبک و یا طرز زندگی است که هرکس در یک جامعه برای خود برگزیده و بر اساس آن رفتار و کردار خود را شکل می دهد. ترکیب سبک زندگی در کتاب های لغت، به معنای روش خاصی از زندگی و فعالیت یک شخص یا گروه آمده است. در این راستا به مواردی چون: عادت ها، نگرش ها، سلیقه ها، معیارهای اخلاقی و سطح اقتصادی توجه می شود که با هم

شیوه زندگی فرد یا گروه انسانی را شکل می‌دهد (فاضل قانع، ۱۳۹۲، ۱۷). در موضوع سبک زندگی، با طیف وسیعی از لغات و اصطلاحات مواجهیم که هر کدام براساس بینش و نگرش خاص محققان، مورد تأکید قرار گرفته‌اند. در تعاریف جامعه‌شناسانه بیشتر بر هنجارهای اجتماعی افراد و توصیف نگرش و منش اجتماعی افراد در جامعه تأکید می‌شود و در روان‌شناسی بیشتر به بعد فردی و شخصیتی می‌پردازند.

۲.۲. مفهوم شناسی سبک زندگی اسلامی:

منبع اصلی استخراج سبک زندگی اسلامی قرآن و سیره معصومان علیهم‌السلام و به تعبیری همان زندگی قرآنی اهل بیت علیهم‌السلام است. طبق این تعریف، سبک زندگی، سبک زندگی مصرف‌های مادی یا فرهنگی نیست، چرا که زندگی عناصر غیر از مصرف را نیز در بردارد (شریفی و همکاران، ۱۳۹۲، ۸۲). سبک زندگی اسلامی از آن جهت که سبک است به رفتار می‌پردازد و با شناخت عواطف ارتباط مستقیم ندارد. ولی از آن جهت که اسلامی است، نمی‌تواند بی‌ارتباط با عواطف و شناخت‌ها باشد. سبک زندگی اسلامی نمی‌تواند به نیت‌ها کاری نداشته باشد و درعین‌حال که تأکید آن بر رفتار است، به عواطف و شناخت توجه دارد (کاوایی، ۱۳۹۲، ۱۸).

از نظر اصطلاحی می‌توان گفت که سبک زندگی از سوی مقام معظم رهبری دامت برکاته، در جمع جوانان استان خراسان شمالی مورد تأکید قرار گرفته و از آن زمان به‌عنوان یکی از کلیدواژه‌های محافل علمی و اجتماعی مطرح شد. بنابراین نگاه معظم له، سبک زندگی رفتار اجتماعی و شیوه زیستن است که آشنایی با آن از دو جهت معنوی (برای رسیدن به هدف اصلی انسان، یعنی رستگاری، فلاح و نجات) و مادی (زندگی راحت و برخوردار از امنیت روانی و اخلاقی)، برای انسان ضرورت دارد؛ علاوه بر اینکه شرط رسیدن به تمدن اسلامی، نوین می‌باشد (امام خامنه‌ای، بیانات در جمع جوانان استان خراسان شمالی،

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=21252>، ۱۳۹۱/۰۷/۲۳

۲-۳. مفهوم شناسی جهاد:

جهاد از ریشه لغوی «جهد» به معنای سعی، تلاش و کوشش است. بنا به اقوال گذشته معنای فلانی جهاد کرد آن است که قدرت خود را به کار انداخت، متحمل مشقت شد و تلاش توأم با رنج کرد. جهاد به کسر جیم مصدر است به معنی تلاش و نیز اسم است، به معنی جنگ. افعال این ماده در قرآن همه از باب مفاعله آمده است و آن به معنای تکثیر است (دهخدا، ۱۳۷۷). معظم له در بیانات مختلفشان بر وسعت معنای جهاد تأکید داشته اند. در نگاه ایشان جهاد معنایی بسیار عمیق و عام دارد. هر چیزی که هم جد و جهد و هم مقابله با دشمن باشد، جهاد است. «در زمان جنگ مسلحانه، جهاد رزمی است. در میدان فرهنگی، جهاد فرهنگی است و چنانچه در میدان سیاست یا در میدان علم و دانش باشد، جهاد سیاسی و علمی است. از نظر ایشان تلاش و کوشش شرط اول و در مقابل دشمن بودن شرط دوم جهاد است.» (امام خامنه ای، بیانات در دیدار فرماندهان لشکر ۲۷ محمد رسول الله ﷺ، ۱۳۷۵/۰۳/۲۰، <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=4790>).

۳. پیشینه تحقیق

شیوه زیستی افراد جامعه نشانگر یکی از ابعاد پیشرفت با مفهوم اسلامی می باشد. ضرورت پرداختن به مقوله سبک زندگی اسلامی از سوی محققان و پژوهشگران درک شده است و مؤید این مطلب آمار گسترده تحقیقات کلی و جزئی پژوهشگران در مورد این موضوع می باشد. به عنوان نمونه خطیبی و همکارش شاخص های سبک زندگی را در بعد فردی و اجتماعی بیان کرده و مجموعه مؤلفه های تشکیل دهنده سبک زندگی و حیات طیبه را معرفی می کنند (خطیبی، ۱۳۹۲، ۱۳). پورامینی گستره سبک زندگی را عرصه ای وسیع از رفتار آدمی با خدا، خود، خانواده، جامعه و حتی طبیعت می داند. ایشان بیان می کند سبک زندگی اسلامی توجه به اجزای اسلام با همه ابعاد آن در تمام عرصه های زندگی آدمی است. می توان در دسته بندی مشخص و با ملاحظه ارتباطات چهارگانه انسان با خدا، خود، جامعه و طبیعت زندگی مؤمنانه ساخت و با تکیه بر متن سخن و سیره معصومان علیهم السلام

شیوه زیستن را مشق کرد (پورامینی، ۱۳۹۱، ۱۷). نتایج به دست آمده از تحقیقات نشان می دهد می توان بر سبک زندگی با توجه به اصول اسلام تأثیر گذار بود و زندگی افراد را به سمت رعایت دستورات خدا هدایت کرد (بختیاروند، ۱۳۹۵، ۱۳۴). احمدحسین شریفی در مقاله خود در پاسخ به پرسش چه راهکارها و روش هایی برای نهادینه سازی سبک زندگی اسلامی از سخن سیره و سخن اهل بیت علیهم السلام قابل استخراج است، بیان می کند که هشت راهکار عمده تغییر فرهنگی از نگاه اهل بیت علیهم السلام لازم است: تغییر نگرش، توجه به آموزش های کاربردی، خودشناسی و تقویت شخصیت، بازشناسی سبک زندگی اولیای الهی به عنوان الگو، اصلاح رفتار مسئولان و متولیان فرهنگی، ترویج عزت فرهنگی، اقتصادی و اعتقادی، عنایت به عدالت و نظم سیستمی و اکتفا نکردن به عدالت و تقوای فردی و اجرای قانون در برخورد با مجرمان و نظم شکنان و قانون گریزی (شریفی، ۱۳۹۴، ۷).

در پژوهشی بین نظرات مقام معظم رهبری و سه اندیشمند مطالعات فرهنگی در زمینه شاخص های سبک زندگی مقایسه صورت گرفته است. در این پژوهش مفهوم سبک زندگی، شاخص ها و زیر شاخص های همچون زندگی روزمره، مصرف، اوقات فراغت، شیوه و هویت آن، از تحقیقات مشابه و چارچوب نظری و احصاء اندیشه های مقام معظم رهبری و سه اندیشمند مطالعات فرهنگی (بوردیو، جان استوری و استوارت هال) بررسی گردیده است. وجود دیدگاه انتقادی به سبک زندگی، مهم ترین تشابه، و نگاه اسلامی به سبک زندگی در دیدگاه مقام معظم رهبری و نگاه مصرفی به سبک زندگی در میان سه اندیشمند، مهم ترین تفاوت؛ و دیدگاه غرب ستیزی در حوزه محتوای سبک زندگی غربی در آراء رهبر معظم انقلاب و فقدان چنین دیدگاهی و پذیرش آن توسط سه اندیشمند، مهم ترین تعارض می باشد (محمدی و همکاران، ۱۳۹۴، ۲۵).

طبق نظر محققان در جامعه ما سبک زندگی از مهم ترین مسائل و دغدغه هایی است که اولیای فرهنگی و سیاسی کشور و در رأس آن مقام معظم رهبری را به آن حساس کرده است و تحقیقات گسترده ای در موضوع بررسی نظر و دیدگاه مقام معظم رهبری بر سبک زندگی

انجام شده است. احمدی و همکارش نظرات سبک زندگی از نظر جامعه شناسان و گفتمان سبک زندگی اسلامی در اندیشه ی مقام معظم رهبری را به صورت اکتشافی بررسی کردند. از نتایج مهم و قابل توجه این پژوهش استخراج مفهوم "حیات طیبه ی اسلامی" معادل اصطلاح "سبک زندگی اسلامی" درمنظر مقام معظم رهبری است؛ به طوری که معظم له، ضمن این که زندگی را فراتر از ابعاد و جنبه های مادی دانسته، نقش معنویت و دین را در زندگی مؤثر پنداشته و هدف دار بودن آن را با توجه به آموزه های دینی مورد توجه قرار داده اند (احمدی، ۱۳۹۸، ۱۴۵). یافته های تحقیق بنائیان سفید و همکاران نشان داد که میزان هم سویی دیدگاه مقام معظم رهبری در آینه قرآن و روایات با ساحت های شش گانه تفکر، تعقل، ایمان، علم، عمل و اخلاق و عرصه های ارتباطی و مؤلفه های برنامه های درسی ارتباط دارد. با توجه به این تحقیق می توان برنامه درسی و راهنمای ارزشمندی را در تدوین برنامه درسی استفاده کرد و در جهت وصول به هدف که همان جهت گیری به حیات طیبه و قرب الهی در سبک زندگی اسلامی است نقشه راه را ترسیم نمود (بنائیان سفید و همکاران، ۱۳۹۴، ۵۹).

پژوهش آقای نوروزلو و همکارش در راستای تبیین سبک زندگی در افق تبیین شده مقام معظم رهبری پاسخگویی سولات مطرح شده در حوزه سبک زندگی و اثر رسانه ها بر سبک زندگی کنونی و آسیب شناسی سبک زندگی می باشد. همچنین راهکارهایی برای طرح و اجرای سبک زندگی اسلامی در این پژوهش بیان شده است (آقای نوروزلو، ۱۳۹۲، ۷۲۵). آقای نوروزلو در مقاله خود معتقد است با توجه به ظرفیت های علمی و نیروی انسانی جوان و پویای موجود در کشور ایران و با توجه به هجوم فرهنگ های بیگانه غربی و سبک های زندگی نامتعادل و بویژه سبک زندگی امریکایی تدوین و ارائه یک الگو و یک سبک زندگی اسلامی امری ضروری و اجتناب ناپذیر است. تنها اقدام عملی ممکن و لازم برای جلوگیری از امریکایی شدن سبک زندگی و غرب زدگی آن تدوین الگو و سبک زندگی متناسب با جامعه امروزی کشور می داند که تا حد زیادی در دام غرب زدگی و تجددگرایی گرفتار آمده

است. ایشان بیان می‌کند سبک زندگی کنونی کشور نیازمند یک جراحی است تا بتوان غده شوم غرب‌گرایی را خارج و جنبه اسلامی زندگی را تقویت کرد. همانطور که بیان شد کتاب‌ها و مقالات متعددی توسط صاحب‌نظران در مجلات و سایت‌های اینترنتی در موضوع سبک زندگی نگاشته شده است. نکته مهم این است که چگونه می‌توان سبک‌های نامطلوب را کنار زد و سبک زندگی اسلامی را جایگزین آن‌ها کرد. باید راهکارهای عینی و عملیاتی برای تحقق سبک زندگی مطلوب پیدا و عملی شوند. دقت در سخنان و زندگی اهل بیت علیهم‌السلام این حقیقت را آشکار می‌کند که یکی از دغدغه‌های این بزرگواران نهادینه‌سازی سبک زندگی اسلامی در ابعاد مختلف زندگی روزمره مردم است. این مقاله تلاش می‌کند تا مهم‌ترین راهکارها و روش‌ها را از منابع قرآن و حدیث استخراج کند. در مقاله حاضر از منظر تهدید مسأله ترویج سبک زندگی غربی مورد کنکاش و بررسی قرار گرفته و راهکارهایی در مقابله با این خطر مطرح می‌شود.

۴. اهمیت سبک زندگی اسلامی در پیشرفت مادی و معنوی جامعه

پیشرفت در معنای اسلامی، با پیشرفت در فرهنگ غربی متفاوت است. برخورداری مردم از سبک زندگی دینی، یکی از ارکان تداوم انقلاب اسلامی و پیشرفت اصلی در حوزه مادی و معنوی به شمار می‌روند. طبق بیانات مقام معظم رهبری، «یک تمدن به صرف داشتن ماشین، صنعت و ثروت نبایستی قضاوت و تحسین شود، بلکه آن‌ها ابزاری است برای اینکه بخش رشد انسان‌ها تأمین شود، تا مردم احساس آسایش کنند، با امید و امنیت زندگی کنند، حرکت کنند و تعالی انسانی مطلوب پیدا کنند. اگر در بخش اصلی، پیشرفت صورت نگیرد، پیشرفت‌های بخش ابزاری نه می‌توانند ما را رستگار کنند، نه می‌توانند به ما امنیت و آرامش روانی ببخشند؛ همچنان‌که در جوامع غربی به این آفت دچار شده‌اند و مبتلا به بی‌هدفی و پوچی و ناامیدی و عدم امنیت در اجتماع و خانواده هستند. اگر جامعه به ثروت و قدرت مادی دست یابد، به یک حیوان سیر و قدرتمند تبدیل می‌شود. بنابراین اصل همان سبک زندگی است که مشتمل بر مسائل قلمروهای خانواده، ازدواج، مسکن،

لباس، مصرف، خوراک، تفریحات، خط، زبان، کسب و کار، رفتار کاری، رفتارهای اجتماعی، رفتارهای سیاسی، رفتارهای رسانه‌ای، سفر، نظافت و طهارت و... می‌باشد که در اصطلاح اسلامی به آن‌ها عقل معاش گفته می‌شود و در قرآن و کتب حدیثی اصیل و مهم توصیه‌های فراوانی در این باره به چشم می‌خورد.» (امام خامنه‌ای، بیانات در جمع جوانان استان خراسان شمالی، ۱۳۹۱/۰۷/۲۳، <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=21252>)

۵. آسیب‌شناسی سبک زندگی در ایران

از زمان قاجار به بعد به سبب ورود مدرنیته به ایران و تأثیرپذیری از فرهنگ و اندیشه غربی دگرگونی‌هایی در عرصه فرهنگی کشور رخ داد و بعضی از ارزش‌های خانواده فراموش شده یا رنگ باخت و در پی آن برخی ضد ارزش‌ها که سنخیتی با جایگاه مقدس این نهاد ندارند، وارد خانواده‌ها شد (جوکار، ۱۳۹۱، ۱۹۱). با وقوع انقلاب اسلامی از سرعت این تحولات کاسته شد، ولی پس از گذشت سال‌های ابتدایی انقلاب مجدداً این تغییرات با سرعت نسبتاً بالایی آغاز شده و ادامه یافت. سبک زندگی امروز ما با گذشته با تأکید بر دو محور امکانات زندگی و روش‌های آموزشی تفاوت بسیار کرده و آسایش، آرامش و نیاز مبتنی بر این نوع سبک زندگی بیشتر غربی و برگرفته از فرهنگ غربی است، که در رسانه‌ها تبلیغ می‌شود. بالارفتن سن ازدواج و عدم تمایل به داشتن همسر و از طرف دیگر گرایش به تنوع طلبی در همه امور از استفاده از وسایل مادی گرفته تا نوع گرایش به ارزش‌های غیر مادی مبتنی بر سبک زندگی غربی است. سبک زندگی، زاویه نگاه ما را تغییر داده است. در این نوع سبک زندگی، نیازهای ما پابرجاست منتهی به ولع تبدیل شده است. همچنین می‌توان گفت که منبع معتبری از سبک زندگی ایرانی اسلامی که هم بر الگوهای عملی توجه داشته باشد و هم مبانی نظری را موشکافانه طرح کرده باشد، موجود نیست. با مطالعه سبک زندگی امروز و مقایسه با سبک زندگی دیروز متوجه می‌شویم، رابطه همه گزاره‌ها در سبک زندگی دیروز هماهنگ و به اندازه بوده است. برای همین بسته به امکانات آن روز، آسایش و آرامش برقرار

بود و نیازهای واقعی نیز از راه های طبیعی آن پاسخ داده می شد، اما امروز سبک زندگی از تقارن و همگونی خارج شده است (آقای نوروزلو، ۱۳۹۲، ۷۳۴-۷۳۲).

۶. لزوم مبارزه با سبک زندگی غربی و مروجان آن

باطن فرهنگ غربی عبارت است از سبک زندگی مادی و گناه‌آلود. فرهنگ غربی، ذهن‌ها و فکرها را مادی کرده و هدف زندگی را به کسب پول و ثروت فرومی‌کاهد. اصل اصالت لذت و اصالت منفعت به عنوان دو اصل اساسی جاری در زندگی مردم مغرب‌زمین بر اساس مفاهیم فلسفه اومانیسم تعریف می‌شود. سبک زندگی غربی معمولاً با سنت‌گریزی، دین‌گریزی و طلب لذت‌آنی همراه است و روابط جنسی، ورزش و رسانه جلوه‌گاه‌های مهم آن هستند (ابوتراییان، ۱۳۹۳، ۹۶). جامعه غربی در درون خودش، در حال تهی شدن و پوک شدن است و بحران‌ها و چالش‌های بزرگی که اکنون جامعه غربی با آن‌ها مواجه است و آن را در معرض فروپاشی و انحطاط قرار داده است، در عمل نشان می‌دهد که غرب در مقام جامعه‌پردازی و تدبیر زندگی اجتماعی، شکست خورده و هرگز استحقاق الگو واقع شدن ندارد. دشمنان نظام با هدف به انحراف کشاندن انقلاب اسلامی سعی کرده‌اند با ترویج سبک ناسالم زندگی غربی در جامعه اسلامی دست به اقدام بزنند. مروجان سبک زندگی غربی تحت عناوینی چون تحول شخصیت ایرانی، به هدف خود تصریح کرده‌اند. آموزه‌های اسلام ناب در تقابل مستقیم با فرهنگ‌های منحط غربی قرار دارد آموزه‌هایی که رنگ‌وبوی آخرتی داشته و ساده‌زیستی و همدلی را تبلیغ می‌کند تمام نقشه‌های فرهنگ غربی را نقش بر آب می‌نمایند. اگرچه خانواده اسلامی این توان و ظرفیت را دارد که با پیروی از آموزه‌های بی‌بدیل اسلام از این چالش‌ها عبور کند و تهدیدها را تبدیل به فرصت کند، ولی با توجه به گستره هجوم نظام سلطه علیه اسلام و آرمان‌های اسلام خطر تأثیرگذاری فرهنگ غربی زیاد است.

آنچه که رهبر انقلاب در بیانیه در توصیه هفتم خود بدان توجه کرده‌اند، ترویج سبک زندگی غربی است؛ یعنی ایشان از ناحیه تبلیغ شدن و اشاعه یافتن سبک زندگی غربی در جامعه،

احساس تهدید و نگرانی می‌کنند و نسبت به آن هشدار می‌دهند. در نتیجه بایستی راه‌ها و روش‌های گسترش یافتن سبک زندگی غربی را شناخت و تا بتوان چاره‌یابی و علاج‌اندیشی کرد. تغییر سبک زندگی امر ساده‌ای نیست و بردباری و پشتکار می‌طلبد. به تعبیر امام علی علیه السلام جابه‌جا کردن عادت‌ها دشوارترین سیاست‌هاست (آمدی، ۱۳۶۶، ۳۳۱). اصلاح سبک زندگی امری تدریجی است و بسیار کند تغییر می‌یابد و صبوری و بردباری ویژه‌ای می‌طلبد. به‌عنوان مثال پیدایش سبک معماری اسلامی بلافاصله پس از بیان آموزه‌های اسلام درباره‌ی اهمیت مسجد، نماز جماعت، تکریم میهمان، همسایه‌داری و اخلاق اجتماعی و شهروندی نبود، بلکه در طول سال‌ها آرام‌آرام آن آموزه‌ها در سبک معماری مسلمانان نمود یافت. ترک عادات نادرست شراب‌خواری در صدر اسلام نیز به‌صورت تدریجی و مرحله به مرحله انجام شد (شریفی، ۱۳۹۴، ۱۰).

۷. راهکارهای مقابله جهادی و هوشمندانه با ترویج زندگی غربی

مقابله با ترویج سبک زندگی غربی تجویزی مبتنی بر پیش‌فرض مهم و بنیادین قائل بودن به امکان مقاومت است. می‌توان در برابر تجدد جهانی‌شده ایستاد و مقابله کرد. ذکر این نکته قابل توجه است که حضرت امام خامنه‌ای در توصیه هفتم خود در بیانیه‌ی گام دوم مبنی بر سبک زندگی، شرح مفصلی مانند بندهای قبل ارائه نکردند و تنها به خطر و زیان‌های ناشی از ترویج سبک زندگی غربی و لزوم مقابله‌ی جهادی، همه‌جانبه و هوشمندانه با آن پرداختند. بنا به فرموده‌ی امام خامنه‌ای مسئولیت اصلی این جهاد، برعهده‌ی جوانان است. جوانان به‌عنوان نیروهای پیشران حرکت انقلاب، اگر خود به رعایت سبک زندگی دینی ملتزم باشند، جامعه را هم دنبال خود حرکت خواهند داد. سبک زندگی در ارتباط با جوانان از اهمیت مضاعفی برخوردار است.

در مورد تغییر سبک زندگی ملت ایران، عوامل داخلی و خارجی بسیار مهم و تأثیرگذار هستند. این عوامل در زمینه‌های فردی، خانوادگی، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و... اثرگذار هستند. مهم‌ترین راهکارهای تحقق و نهادینه‌سازی سبک زندگی اسلامی و زدودن

سبک نامطلوب رفتاری مقابله با تغییر سبک زندگی اسلامی و ترویج فرهنگ و سبک زندگی غربی با استناد به قرآن و سخنان اهل بیت علیهم السلام شامل موارد زیر می باشد:

۱.۷. تقویت اعتقادات و باورهای دینی و اسلامی

در جامعه اسلامی آموزه‌ها و مؤلفه‌های سرچشمه گرفته از دین اسلام که ارکان هویت فردی و نهادهای اجتماعی را تشکیل داده و بر حفظ کرامت و شرافت انسان‌ها تأکید دارند. برای پیاده کردن سبک زندگی اسلامی باید به بنیادها و زیرساخت‌های فکری و معرفتی آن توجه کرد و این باور بنیادی و زیرساخت سبک زندگی اسلامی توحید است، به این معنی که همه ی رفتارها و مؤلفه‌های زندگی فرد بایستی بر بستر توحید تنظیم شوند. ایمان، اعتقاد به یگانگی خدا و نگرش به زندگی در پرتو اعتقاد و باور به معاد، از مهم‌ترین عوامل برای سبک زندگی انسان و جامعه انسانی می باشد. در این زمینه تقویت اعتقادات دینی و مذهبی نهادهای اجتماعی و دولتی و قوی تر کردن برنامه‌های فرهنگی مورد نیاز است.

۲.۷. روزآمد سازی آموزه‌های اخلاقی و افزایش معنویت

اخلاق و معنویت، جهت دهنده‌ی همه‌ی حرکت‌ها و فعالیت‌های فردی و اجتماعی و نیاز اصلی جامعه است. حضرت آیت الله خامنه‌ای یکی از دستاوردهای انقلاب اسلامی و از برکات بزرگ آن که به عنوان معجزه‌ای دیگر از انقلاب و نظام اسلامی فعال و پیشرو یاد می کنند را رشد و افزایش چشمگیر فضای اخلاقی و معنوی جامعه می دانند و در بیانیه گام دوم می فرمایند: «رویکرد دینی و اخلاقی در جمهوری اسلامی، دل‌های مستعد و نورانی بویژه جوانان را مجذوب کرد و فضا به سود دین و اخلاق دگرگون شد.» طبق اصول و هدف انقلاب اسلامی بایستی حیات طیبه و منش اسلامی و اهل بیت علیهم السلام در جامعه برقرار شود. شعور معنوی و وجدان اخلاقی در جامعه هرچه بیشتر رشد کند، برکات بیشتری به بار می آورد. رشد اخلاقی و معنوی جامعه نیازمند جهاد و تلاش است و با دستور و فرمان به دست نمی آید، در نتیجه حکومت‌ها نمی‌توانند آن را با قدرت و زور ایجاد کنند، اما در گام اول خود افراد حکومت بایستی منش و رفتار اخلاقی و معنوی داشته باشند، و بعد از آن زمینه را برای

رواج اخلاق و معنویت در جامعه فراهم کنند و به نهادهای اجتماعی در این باره میدان دهند و کمک برسانند؛ با کانون‌های ضد معنویت و اخلاق، به شیوه‌ی معقول مبارزه کنند.

۳.۷. افزایش نشاط و معنویت در جامعه

تفریح و نشاط از نیازهای اساسی انسان محسوب می‌شود و گزینش روش‌های ابراز شادی و نشاط ارتباط بسیار نزدیکی با سبک زندگی افراد دارد. شادی و نشاطی که در اسلام مورد تأکید است با هدف خلقت و با کمال نهایی منافات ندارد. اسلام مصداق شادی‌های پایدار و زوال‌ناپذیر را راز و نیاز عاشقانه، دعا و نیایش با شور و حال، نماز با حضور قلب، کمک به انسانی افتاده، نوازش یتیمی غمگین، سیرکردن گرسنه‌ای بینوا، دیدار بستگان، گفت‌وگو با دوستی صمیمی، ابراز عشق به همسر و فرزندان، ایجاد سرور در دل‌ها و... معرفی کرده است. در قرآن و روایات اسلامی، به برخی از عوامل نشاط‌آور و شادی‌آفرین مانند: سیر و سفر، تفریح و تفرج، ورزش و دیدار دوستان، مشاهده طبیعت و طلوع و غروب خورشید با دید بسیار مثبت نگریسته شده است. تأکید اهل بیت علیهم‌السلام و پیشوایان دینی به آموزش برخی از ورزش‌ها به فرزندان و برشمردن ثمرات و فواید سیر و سفر و تفریح، دلیلی قطعی بر مطلوب بودن آن‌ها در دین است. با راهنمایی منابع دینی می‌توان شادی و نشاط واقعی را از شادی‌های کاذب و زودگذر بازشناخت و بر دولتمردان جامعه اسلامی واجب است که فضای جامعه را به گونه‌ای طراحی کنند تا امکان پرداختن به شادی و نشاط فراهم شود.

۴.۷. تغییر نگرش و باورها

مهم‌ترین راهکار اصلاح یا تغییر سبک زندگی تقویت جهان‌بینی و اصلاح باورها و ارزش‌هاست. بایستی از تغییر بنیادی مبانی فکری خانواده‌ها و سست شدن بنیادهای اسلامی و ایرانی در شرایط امروز جلوگیری کرد. از طرف دیگر انسان بایستی برای تربیت عقل و نفس خود، ابتدا از ادب ظاهری شروع کند. ادب ظاهری، اثر تربیتی خود را در نفس و قلب انسان خواهد گذاشت. از آنجایی که تعلقات و تلقیات انسان از رفتارهای خوب و بد او اثر می‌پذیرد، می‌توان گفت اصلاح و تغییر تمایلات و اندیشه‌ها می‌تواند بواسطه‌ی رفتارهای

ظاهری صورت بگیرد. تأثیر عمل بر باور، قطعی و اجتناب ناپذیر است.

۵.۷. خودشناسی و تقویت شخصیت

از مهم ترین علت های بروز رفتار ضد فرهنگ این است که فرد به جایگاه خود آگاهی نداشته باشد و کرامت و شخصیت خود را قدر ندارند. امام هادی علیه السلام می فرماید: «کسی که خود را سبک بشمارد از شر او در امان نباشند.» (حرانی، ۱۴۰۴ ق.، ۴۸۳). اگر فرد یا جامعه به جایگاه و ارزش خود آگاه نباشد، خود را کوچک شمرد و شرافت و کرامت خود را نشناسد، از انجام دادن رفتارهای نامطلوب و ناپسند ابایی ندارد. در مقابل کسانی که جایگاه و شأن خود را می شناسند، کمتر در پی خواست های شخصی خویش هستند. امام خامنه ای در بیان ضرورت توجه به خودسازی اولین و مهم ترین قدم خودسازی را نگاه اعتقادی به خود و به اخلاق و رفتار خود می دانند.

۶.۷. رهایی از فرهنگ غرب و تقویت روحیه خودباوری

کشورهای دشمن برای استیلای فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و اجتماعی، از راه جنگ نرم وارد کشورهای هدف می شوند. برای این ورود از شیوه ها، تاکتیک ها، تکنیک ها و ابزار خاصی استفاده می کنند. باید توجه کرد که این مسأله یعنی تفوق و سلطه فرهنگی به تغییر در باورها، اندیشه و آداب و فرهنگ مردم منجر خواهد شد که از تهدیدات اساسی به شمار می رود. بهترین منفذ و مجرای نفوذ برای امپریالیزم فرهنگی، تغییر در شیوه و نحوه زندگی افراد است و این شدنی نیست، مگر این که تغییر در فکر و اندیشه به وجود بیاید؛ چراکه تغییر در فکر و اندیشه، تغییر در رفتار را به وجود خواهد آورد و تغییر در رفتار، تغییر در سبک زندگی را باعث خواهد شد. بایستی در این حرکت پیچیده دشمن، دامنه تأثیرات تهدیدهای نرم را شناخت. به عبارتی میزان موفقیت دشمن در این کارزار فرهنگی و اجتماعی را سنجد و برای مقابله با آن برنامه ریزی کرد. در این مسیر بایستی اثرپذیری از فرهنگ غربی به ویژه روشنفکران غرب زده کاهش یابد. پذیرش محض و تسلیم در برابر مبانی فرهنگی و اعتقادی غرب ضرر آفرین است و برنامه ریزی مدون و برقراری استراتژی فرهنگی

در مقابله با سبک زندگی غربی لازم است. همچنین فراگیری نظریات دانشمندان غربی و عمل به نظریات مستشرقین غربی در مواردی ضروری به نظر نمی رسد و خطر آفرین است.

۷.۷. ترویج عزت فرهنگی رواج دادن روحیه عزتمندی و غیرت دینی در حوزه‌های فرهنگی و

اجتماعی

برای نهادینه کردن سبک زندگی اسلامی و مبارزه با روش غلط، لازم است مسلمان معتقد در عرصه‌های فرهنگی و اجتماعی اصل تولی و تبری را مراعات کند و محبت خود به پیامبر صل الله علیه و آله و ائمه معصومین علیهم‌السلام و همچنین ولایت‌پذیری خود را در عرصه‌های مختلف زندگی نشان دهد.

۸.۷. عرضه آموزش‌های کاربردی و مصداقی

علت برخی رفتارهای نادرست نداشتن آگاهی و بینش صحیح درباره آن رفتار است. لازم است بینش صحیح و آگاهی به مردم داده شود و مردم برای فهم خوبی‌ها و بدی‌ها آموزش داده شوند. طبق شیوه تربیتی پیامبران و اولیای الهی دقیق‌ترین رفتارها و مصداق‌ها در گفتار و کردار ائمه بیان شده است. اسلام حکم هیچ مسئله‌ای فروگذار نشده و کوچک‌ترین مسائل بیان شده است. برای داشتن سبک زندگی اسلام پسند باید به آموزش‌های کاربردی و مصداقی روی آورد و مصداق‌های جزئی اصول کلی را بیان کرد. آموزش مصداقی و کاربردی از دشوارترین آموزش‌ها و تخصص‌ها است و به سطح بالایی از دانش نیاز دارد.

۹.۷. تربیت از راه معرفی الگوها و برجسته کردن الگوهای اخلاقی، ملی و دینی

رفتارشناسی اجتماعی انسان‌ها نشان‌دهنده این هست که انسان‌ها به شدت تقلید‌گرا هستند و تا حد زیادی در رفتار خود متأثر از دیگرانند. مبلغان دینی و علاقه‌مندان به اصلاح فرهنگ عمومی و شیفتگان تحقق سبک زندگی اسلامی باید از این روحیه استفاده کرده و الگوهای ناب و اصیل و فرهنگ‌سازی و تربیت اجتماعی را معرفی کنند. الگوی کامل سبک زندگی دینی و الهی وجود مقدس پیامبر اعظم (صلوات‌الله‌علیه) و ائمه علیهم‌السلام هستند.

خدای متعال از خلق و خوی پیامبر در آیه‌ی چهارم سوره‌ی قلم^۱ با تعبیر خلق عظیم و بزرگ یاد می‌کند و همچنین او را الگوی نیکو برای بشر معرفی می‌کند.^۲ امام علی علیه السلام در خطبه ۹۷ نهج البلاغه می‌فرماید: «به خاندان پیامبرتان بنگرید و بدان سو که می‌روند بروید، پی آن‌ها را بگیرید که هرگز شما را از راه رستگاری بیرون نخواهند کرد و به هلاکتشان باز نخواهند آورد. اگر ایستادند بایستید، اگر برخاستند برخیزید، بر آن‌ها پیشی مگیرید که گمراه می‌شوید و از آن‌ها پس نمانید که تباہ می‌گردید.»

۱۰.۷. توجه به مناسبت‌های مذهبی و زنده نگاه داشتن شعائر

اسلام و سیره پیامبر اکرم و ائمه اطهار علیهم السلام ظرفیت‌های لازم برای عرضه سبک زندگی متناسب با شرایط فعلی را دارد و می‌تواند سبک زندگی متعالی و انسانی را در اختیار بشر قرار دهد. البته به این معنا نیست که باید در شکل و صورت زندگی صدر اسلام متوقف بمانیم، بلکه این نوع نگاه‌های افراطی متحجران با روح دعوت اسلامی و با سیره زندگی ائمه ناسازگار است. مسئولان و مردم وظیفه دارند با زبان جدید برای نسل جوان نسبت به تدوین برنامه‌های بزرگداشت مناسبت‌های ملی و مذهبی اقدام کنند و ضمن برگذاری مناسبت‌ها و یادواره‌های شهدا درک نیاز روحی و فکری جامعه به ویژه جوانان و نسل جدید و استفاده از شیوه‌های نوین تبلیغاتی را در اولویت برنامه‌ریزی‌های خود قرار دهند.

۱۱.۷. توجه ویژه به دعا و نماز

اقامه نماز از شاخص‌های مهم سبک زندگی اسلامی است. نماز مهم‌ترین رکن دین بیان شده است و اهمیت آن تا جایی است که قبولی آن شرط قبولی سایر اعمال است (نوری طبرسی ۱۴۰۷ ق.، ۵۴/۳). از منظر امام رضا علیه السلام هیچ عملی برتر و ارزشمندتر از نماز نیست، زیرا بهترین راه برای رسیدن به قرب الهی است، آنجاکه می‌فرماید: «الصَّلَاةُ قُرْبَانُ كُلِّ تَقِيٍّ» (حر عاملی ۱۴۰۳ ق.، ۴۳/۴). علاوه بر این نماز روح انسان را در برابر سختی‌ها

۱.. «وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقِي عَظِيمٌ.» (قلم، ۴).

۲.. «لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا.» (احزاب، ۲۱).

مقاوم می‌کند همان‌طور که خداوند در سوره معارج آیات ۱۹ تا ۲۳ می‌فرماید: «إِنَّ الْإِنْسَانَ خُلِقَ هَلُوعًا. إِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ جَزُوعًا. وَإِذَا مَسَّهُ الْخَيْرُ مَنُوعًا. إِلَّا الْمُصَلِّينَ. الَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ دَائِمُونَ.» پروفیسور توماس هاوس در این باره می‌گوید: «نماز بهترین وسیله‌ای است که تاکنون برای توسعه اطمینان و تسکین اعصاب و آسایش و نشاط شناخته شده است و به عبارت دقیق‌تر مهم‌ترین وسیله‌ی آرامش در روان و اعصاب نماز است.» (صادقی اردستانی، ۱۳۴۷، ۲۳). این موارد حاکی از آثار نماز در سبک زندگی اسلامی است و نکته مهم این است که نماز با همان مبانی نماز مطلوب اقامه شود. دعا سلاح مؤمن و ستون دین و روشنایی آسمان و زمین است. امام رضا علیه السلام همواره به اصحاب خود می‌فرمودند: «بر شما باد به سلاح انبیا. پرسیدند: سلاح انبیا چیست؟ فرمودند: دعا.» (کلینی، ۱۴۰۷، ق. ۱، ۴۶۸).

۱۲.۷. توجه ویژه به دوران کودکی

ارزش‌ها و هنجارهای یک نظام اجتماعی زمانی به خوبی در وجود کنشگران درونی و نهادینه می‌شوند که در زمان مقتضی عمل شده باشد. بر اساس تحقیقات حوزه روان‌شناسی و روان‌شناسی اجتماعی غالب نگرش‌های افراد در دوران خردسالی و کودکی شکل می‌گیرد. بنابراین باید کانون توجه را متوجه این دوران کرد، زیرا که بستر مقتضی برای نهادینه کردن سبک زندگی براساس فرامین الهی در این سنین فراهم است. هرچقدر بتوان در این بازه سنی بهتر عملکرد می‌توان آینده را کنترل و هدایت کرد.

۱۳.۷. اطلاع‌رسانی صحیح و درست

بسیاری از موارد در سبک زندگی اسلامی وجود دارد که مخاطبان از آن‌ها بی‌خبرند، یا آگاهی چندانی ندارند. بنابراین انتظار چندانی از مخاطب نمی‌توان داشت. چراکه در زمینه تبلیغات و شفاف‌سازی پیرامون این موضوع به‌درستی بایستی عمل شود.

۱۴.۷. اهمیت به سبک تعلیم و تربیت

در هیچ مکتب و آیینی به اندازه اسلام به مفهوم تعلیم و تربیت پرداخته نشده است. این سنت در سیره و زندگی پیامبر اسلام و ائمه علیهم السلام به روشنی پیداست که از این راه به آگاهی

دانایی و کسب علوم حتی در سرزمین‌های دوردست تاکید فراوان شده است. گنجاندن منابع و محتوای اسلامی به صورت کاربردی و جذاب در برنامه‌های درسی مدارس و دانشگاه‌ها لازم است. امام خامنه‌ای در این زمینه می‌فرماید: «از لحاظ علمی خودتان را پیش ببرید شما می‌خواهید ستونی باشید که مدنیت ایران بر روی این ستون‌ها سر پا بایستد.» (امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار با جمعی از اعضای انجمن‌های اسلامی دانشجویان، <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3381>، ۱۳۸۶/۰۲/۱۹).

یکی از کارهایی که در این حیطه باید انجام گیرد، پالایش متون غربی در حوزه علوم انسانی است. اسلامی‌سازی علوم انسانی و تأسیس علوم انسانی اسلامی بیان‌کننده اهمیت جایگاه اساتید، دانشجویان و طلاب علوم دینی در طرح ریزی وجه اسلامی سبک زندگی می‌باشد. در برنامه‌های کوتاه مدت می‌توان از ذخایر علمی که فراهم گشته استفاده کرد و با تجمیع پژوهشگران و پژوهش‌های آنان در زمینه علوم انسانی اسلامی به اسلامی‌سازی علوم انسانی به مفهوم پیش‌گفته و تدوین الگوی اسلامی پرداخت و در برنامه‌های میان‌مدت با تعریف و برگزاری دوره‌های دکترا و فوق‌دکترای پژوهشی برای دانشجویان و طلاب علوم دینی در جهت تعمیق اسلامی‌سازی علوم انسانی موجود در برنامه کوتاه مدت و آسیب‌شناسی پژوهش‌های موجود و تشخیص موضوعاتی که پژوهش در آن‌ها ضعیف یا نادر است، و نهایتاً در برنامه‌های بلندمدت تشکیل گروه‌های پژوهشی فلسفه علوم انسانی از بین پژوهشگران، در این راهبرد با شناسایی محققان کلیدی در هر رشته به تشکیل گروه‌های پژوهشی در آن زمینه اقدام شود. بدین ترتیب در طول برنامه بلندمدت به تعمیق وجه اسلامی‌تئوری‌ها در علوم انسانی و به موازات آن تعمیق وجه اسلامیت سبک زندگی پرداخته و به تدریج به نتیجه مطلوب دست می‌یابیم. افزون بر این نیروهای علمی و اجرایی لازم برای تحقق سبک زندگی اسلامی تربیت می‌شوند (آقای نوروزلو، ۱۳۹۲، ۷۴۰).

۱۵.۷. علم‌آموزی جهادی

پیشرفت در عرصه علمی جز با حضور جوانان فعال امکان‌پذیر نخواهد بود. آنچه نگاه

جدی به نخبگان را به عنوان یک فریضه غیرقابل اجتناب بر همه مسئولان لازم می کند، تبدیل کشور ایران به کشوری پیشرفته، قدرتمند، شریف و صاحب حرف نو در مسائل بشری و در مسائل بین المللی و برافرازنده ی پرچم تمدن نوین اسلامی می باشد. پرداختن به علم و دانش در حوزه قدم برداشتن برای پیشرفت کشور و ایجاد تمدن اسلامی انقدر دارای اهمیت است که قبل از هر توصیه دیگری حضرت آقا به این مهم سفارش فرمودند. با تلاش جوانان در عرصه علمی و به پشتوانه تربیت جهادی جوانان می توان با برخورداری از روحیه ولایت مداری و مجاهدت در راه خداوند و تحقق آرمان های الهی و با اتحاد و یکپارچگی و در نظر گرفتن شرایط و امکانات و فرصت ها زمینه را برای برپایی تمدن اسلامی فراهم آورد.

۱۶.۷. توجه به خواسته های جوانان

توجه و پاسخ گویی به نیازهای جوانان و همچنین تربیت جهادی جوانان پیش برنده، جهت بخش و همراه با چشم انداز روشنی است که نه تنها در تراز انقلاب اسلامی و منویات بنیان گذار کبیر آن قرار می گیرد، بلکه می تواند تحقق بخش اهداف و آرمان های متعالی نظام اسلامی در سطح تمدن جهانی باشد. از جمله راهکارها می توان به موارد زیر اشاره کرد: ایجاد زمینه برای شکوفایی استعدادها و تلاش و فعالیت نسل جوان، نظارت والدین بر رفتار فرزندان، شناخت والدین از نیازهای دوره جوانی، شناخت ضرورت مراقبت و آگاهی در گروه سنی نوجوان و...

۱۷.۷. توجه به رسانه و فضای مجازی

در دنیای امروز با توجه به فراگیر شدن وسایل ارتباط جمعی و گسترش ابزارهای رسانه ای، علاوه برگسترده شدن امپریالیزم خبری و جهانی سازی فرهنگ غربی تحت عنوان لیبرال - دموکراسی، شاهد هدف قرار گرفتن زندگی خصوصی و کانون های خانوادگی هستیم. تأثیر مخرب شبکه های مجازی بر شاخص های مختلف زندگی افراد جامعه به وضوح مشاهده می شود. یکی از پیامدهای منفی رسانه ها و فضای مجازی، تحت فشار قرار گرفتن دین و اعتقادات مذهبی، به ویژه در رفتار و سبک زندگی بر اساس آموزه های اسلامی است. در اثر

تأثیر رسانه‌ها و فضای مجازی، زندگی تابع مصرف‌گرایی شده و تمایل به ایمان معنوی و رشد فرهنگی بر مبنای آموزه‌های اسلام تضعیف شده و بسیاری از مؤلفه‌های سبک زندگی اسلامی به چالش کشیده شده است. در رسانه‌های نوین به محتوای دینی بهایی داده نشده و بر ظواهر دین تأکید می‌شود. در نتیجه، به ابعاد درونی دین که به ترویج سبک زندگی اسلامی منجر می‌شود، اشاره نشده و به سطوح و ظواهر دین و تربیت دینی بسنده می‌کنند که سبب می‌شود افراد در برابر تهاجمات فرهنگی بیگانگان، به زودی از پا درآیند و گرفتار از خودبیگانگی فرهنگی شوند. در حال حاضر، فضای مجازی به تهدید مبدل شده است؛ در صورتی که می‌تواند یک فرصت به شمار بیاید؛ به شرط اینکه با سیاست از قبل تعیین شده با آن برخورد شود. دستگاه‌های حکومتی، اشخاص و نهادهای غیرحکومتی از جمله حوزه علمیه در مورد این موضوع وظایفی سنگین بر عهده دارند که باید هوشمندانه و مسئولانه انجام پذیرد. از طرفی بایستی اذعان داشت که رسانه با توجه به ویژگی‌گفتمان و در اختیار داشتن رسانه در فرایند تربیت دینی، می‌تواند به نهادینه کردن و ترویج سبک زندگی اسلامی کمک کند. همان‌طور که عضویت در شبکه‌های اجتماعی متأثر از فرهنگ غرب می‌تواند تأثیرات ویرانگری بر روح جوان ایرانی بگذارد عضویت در شبکه‌های بومی و دارای گرایش ارزشی می‌تواند باعث بالندگی جوانان شود با فعالیت‌های هدایت‌شده و مستمر در شبکه‌های اجتماعی موجود و با محور قرار دادن دوست‌یابی‌های سالم، دانش‌افزایی، کاریابی، سرگرمی‌های مفید و رشد دینی می‌توان از ظرفیت این شبکه‌ها در ترویج فرهنگ اسلامی استفاده کرد (زارعی و همکاران، ۱۳۹۵، ۲۴۳). رسانه اسلامی با خلق کتاب‌ها، فیلم‌ها و بازی‌های رایانه‌ای، به خلق اسطوره تربیت دینی پرداخته، با تبعیت از سیره ائمه اطهار علیهم‌السلام و ارائه تصویری از سبک زندگی آن‌ها، به ارائه الگو می‌پردازد. رسانه اسلامی با ارائه برنامه‌های مفید و شاد به معرفی و ترویج سبک زندگی اسلامی مبادرت می‌ورزد و بیننده را در صورت خستگی از مطالعه یا کار روزانه، از امکانات تفریحی قابل دسترس در رسانه بهره‌مند می‌سازد. رسانه اسلامی با بمباران اطلاعاتی در زمینه تربیت اخلاقی و دینی افراد جامعه، بدون

اینکه نیازی به حضور فیزیکی فرد باشد، تعالیم دینی و ارزشی مساجد، از جمله مؤلفه های سبک زندگی اسلامی را به او می آموزد. در نتیجه از آنجایی که تکنولوژی پذیرفته شده است و زندگی ما سرشار از استفاده آن است، بایستی از فرآورده های علمی آن بهره برد اما فرهنگ، تفکر، نقاب و بینش سکولار محور آن نباید انسان را تحت تأثیر قرار دهد.

تقویت رسانه های داخلی در ترویج، تبلیغ و شناساندن فرهنگ و سبک زندگی اسلامی و همچنین توجه جدی به مبانی فکری رسانه های غربی و اهداف آن ها از ترویج سبک زندگی غربی لازم است. مدیران رسانه و به ویژه برنامه سازان نقش کلیدی در فهماندن و ایجاد مدل و الگو در جامعه دارند. بایستی این افراد به ایجاد برنامه هایی بپردازند که نه تنها بستری برای گسترش فرهنگ و الگوی غربی نشود، بلکه با استفاده از متفکران و دانشمندان در عرصه فرهنگ اسلامی به ساخت و ارائه برنامه های همت گمارند که الگوهای فرهنگ بومی و دینی را تقویت و پاسداری کنند.

۱۸.۷. توجه ویژه به نهاد خانواده

توجه به سبک زندگی خانواده برتر از دیدگاه اسلام و قرآن به دلیل ارائه قوانین جامع و قابلیت تطبیق با نیازهای بشر اهمیت دارد. خانواده، به عنوان مؤثرترین عامل برای رسیدن به سبک زندگی اسلامی است و عناصر دیگری مانند: روحانیت، مساجد و مراکز دینی، کتب و نشریات، نهادهای اجتماعی، ابزارهای جدید ارتباطی، هنرمندان، ورزشکاران، صدا و سیما و نهادهای آموزشی در رتبه های بعدی قرار می گیرند. با توجه به اینکه خانواده، مهمترین نقش را در تحقق سبک زندگی اسلامی دارد، اگر سیاستگذاران و مسئولان جامعه درصدد برنامه ریزی برای تحقق سبک زندگی اسلامی در کشور هستند، باید ابتدا و قبل از هر چیز روی خانواده سرمایه گذاری نمایند. همچنین، به لحاظ فردی نیز اگر هر فردی، از خانواده خود، فعالیت را شروع کند و درصدد اسلامی سازی آن برآید، کم کم در سایر حوزه ها نیز سبک زندگی دینی رواج پیدا خواهد کرد. در رویکرد ساختاری توصیه می گردد که مواردی همچون اقتدار بخشی به خانواده و حمایت از پدر و مادر و همسر مورد توجه قرار گیرد، در

تسهیل عملکردهای خانوادگی نیز راه‌حل‌های سیستمی و تقویت نهادهای هنجار ساز خانواده به‌ویژه آموزش و پرورش و رسانه در دستور کار جدی قرار گیرند و نهادهای مرتبط با تعلیم و تربیت نظیر آموزش و پرورش آموزش عالی ضمن توجه به فرهنگ کار و تلاش نوع محتوای آموزشی و تنوع آموزش خود را در جهت مهارت‌آموزی و توانمند کردن فرزندان جهت ایفای نقش خود در زندگی خانوادگی و اجتماعی قرار دهند و آن‌ها را به معارف اسلامی تشویق و ترغیب نمایند (دالوندی، ۱۳۹۱، ۳۳۲). افزایش نقش تربیتی والدین، انتقال دادن عالمانه مبانی اعتقادی بین نسل‌ها، مدیریت صحیح خانواده و تقویت آموزش‌های مربوط به این نهاد، تقویت مسئولیت‌پذیری اعضای خانواده، برخورد با گسست نسلی خانواده‌ها، تقویت عزت جوانان، تقویت جریان معنویات در زندگی خانواده محور، ازدواج به موقع، کنترل غرائز و توجه به تربیت صحیح فرزندان از جمله راهکارها در این زمینه می‌باشد. توجه به سبک زندگی خانواده برتر از دیدگاه وحیانی قرآن به دلیل ارائه قوانین جامع و قابلیت تطبیق با نیازهای روزانه و موارد مشابه اهمیت دارد.

۱۹.۷. توجه به سبک زندگی زن ایرانی اسلامی

زنان سلول‌های حیاتی جامعه‌اند و قطعاً بانوان به عنوان افراد دارای نقش همسری و مادری از تأثیرگذارترین افراد در رشد و اصلاح جامعه می‌باشند. زن بی سواد و بی مهارت، نمی‌تواند فرزندان متناسب نسل امروز تربیت کند. حضرت امام خامنه‌ای در بیانات خود حفظ کرامت زن در جامعه و همچنین حفظ عزت خانوادگی وی را برای به انجام رساندن وظایف اجتماعی و محفوظ ماندن حقوق اجتماعی و خانوادگی را به عنوان یکی از مسائل اساسی مطرح کرده‌اند. به طور کلی سبک زندگی زن اسلامی برگرفته شده از آیات، روایات، سبک زندگی حضرت فاطمه علیها السلام می‌باشد و حوزه علمیه خواهران و به خصوص بانوان طلبه می‌توانند پرچم دار این الگو برای زنان جامعه اسلامی باشند. از جمله راهکارها موارد زیر می‌باشند: رعایت حجاب و عفاف، رعایت کردن سبک زندگی پیامبران و ائمه با زنان، عدم نگرش ابزاری به شخصیت زنان، توجه به محدودیت برخی از شغل‌ها برای زنان و دانش

چرابی آن و... باید به نقش زنان در فرآیند تربیت فرزندان، ایجاد آرامش و محبت در خانواده ارزش‌گذاری بیشتری صورت گیرد.

۲۰.۷. بالا بردن حد زادوولد در جامعه

جمعیت عاملی مؤثر در شکل دهی به قدرت کشورها در ابعاد گوناگون وجودی بویژه در حوزه های اقتصادی، سیاسی و امنیتی مطرح می باشد. در هر حکومتی نیروی جوان و کارآمد و برخورداری از نیروی انسانی کافی و مناسب از بزرگ‌ترین نقاط قوتی است که دولت‌ها بایستی در جهت تامین آن و برآوردن نیازهای آنان تلاش کند. نکته مشترک در آموزش‌های کلی ادیان سفارش و ازدیاد پیروان و آوردن اولاد است. نه تنها این اسلام بلکه تمامی ادیان آسمانی پیروان خود را با افزایش جمعیت باایمان و شایسته و به اندازه‌ای که در توان آنان باشد فرامی‌خوانند. در قرآن آیات متعددی وجود دارد در مورد فرزندان که از مجموع آنان چنین برداشت می‌شود که فرزندان نعمت‌های الهی نزد والدین هستند و چون سایر نعمت‌های الهی هم می‌توان با استفاده صحیح از آن‌ها در مسیر تکامل و هدایت از آن‌ها بهره جست و هم می‌توان با عدم استفاده صحیح از آن‌ها خود و آن‌ها را به خاک مذلت نشانده^۱. نکته مهم و اساسی که در قرآن کریم وجود دارد توجه به زادوولد انسان‌ها شایسته و مؤمن است. آنچه که اهمیت دارد افزایش تعداد جمعیت نیکوکاران و صالحان است. رسول خدا ﷺ فرمودند: «نسل خود را زیاد کنید که من به زیادی نسل شما در قیامت افتخار می‌کنم.» (آمدی، ۱۳۷۵ق،، ۴۳۷). راهکارها در این زمینه عبارتند از: تولید نسل و تربیت آن در خانواده، فرهنگ‌سازی خانواده در زادوولد و ترکیب گروه سنی جمعیت جامعه، معافیت از مالیات و عوارض برای خانواده‌های دارای دو فرزند به بالا.

خانه‌های مجردی جامعه در حال مربوط به بالا رفتن سن ازدواج در جامعه و گسترش میل به فردیت و زندگی شخصی و بی‌همسر است. این بیماری غربی در جامعه ما نفوذ کرده و

۱.. «زَيْنَ لِلنَّاسِ حُبُّ الشَّهَوَاتِ مِنَ النِّسَاءِ وَالْبَنِينَ وَالْقَنَاطِيرِ الْمُقَنْطَرَةِ مِنَ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَالْخَيْلِ الْمُسَوَّمَةِ وَالْأَنْعَامِ وَالْحَرْثِ ذَلِكَ مَتَاعُ الدُّنْيَا وَاللَّهُ عِنْدَهُ حُسْنُ الْمَآبِ.» (آل عمران، ۱۴).

نیازمند راهکار است که از جمله می‌توان به این موارد اشاره کرد: وجود شرایط احراز برای خانه‌های مجردی، مشارکت مردمی در نظارت رفت‌وآمدهای مشکوک، رعایت حریم همسایگان، عدم تأخیر در ازدواج، انتقال آسان دانشجویان و کارمندان بومی و محل زندگی، توجه به اشتغال بومی، ضابطه‌مند نمودن خانه‌های ملکی و اجاره‌ای برای سکونت، قانون مند نمودن بنگاه‌های مسکن در شیوه اجاره یا فروش به مجردها، تقویت فرهنگ مشاوره در ازدواج و تسهیل ازدواج آسان، ترویج و توسعه خانه‌های اجاره‌ای برای گروه‌های مجرد با نظارت هدفمند (بنائیان سفید، ۱۳۹۴، ۸۴).

۲۱.۷. توجه و گسترش سبک زی طلبگی و روحانیت

با توجه به دوران طولانی طلبگی، روش و اسلوب زندگی طلاب علاوه بر یک الگوی آموزشی برای خود طلاب می‌تواند نوعی از روش زندگی باشد. منش طلبگی و زی روحانیت می‌تواند در میدان دینی، علمی، اجتماعی، فرهنگی و سبک زندگی بر اقشار مردم تأثیر گذار باشد. می‌توان گفت همان گونه که انتخاب طلبگی زیستن مخالف طالبان دنیا و ظواهر آن است، سبک زندگی معنوی و اخلاقی و دینی طلبه در مقابل سایر زندگی‌ها قرار گرفته و حتی می‌تواند به عنوان یک الگو مورد بررسی قرار گیرد. به طور کلی باید گفت که تنها راه نجات بشر امروز از انحطاط و بحران اخلاقی و معنوی، دین داری در اعتقادات، دین مداری در رفتار و دین نهادی در اخلاق است. در این میان مدرسه کشف و تولید و ارائه این مبانی اخلاقی بی‌تردید حوزه‌ها هستند که در حقیقت معارف دینی و اخلاقی را گسترش می‌دهند. به عبارتی تنها راه برون رفت از بحران اخلاقی دنیای امروز، نگاه به جمهوری اسلامی ایران و حوزه‌های علمیه است و حوزه باید در بحث پذیرش و گزینش طلاب مستعد دقت کافی کند و به جای برخورد انفعالی در این قضیه، با عنایت به یک هندسه تعریف شده در برگزاری دوره‌های عمومی اخلاق، به تربیت طلاب فاضل و اخلاق مدار همت گمارد. به عنوان یک راهبرد بایستی بیان کرد که حوزه‌های علمیه باید تلاش کنند تا مردم با فرهنگ اصیل اسلامی آشنا شوند؛ زیرا رو آوردن مردم به برخی فرهنگ‌های غربی به دلیل عدم تمایل آن‌ها به اسلام

و سبک زندگی دینی نیست؛ بلکه در واقع یک الگوی اسلامی در دسترس شان نبوده، به سبک غربی روی آورده‌اند. هدایت فکری و دینی جامعه به واسطه تبیین اندیشه‌های دینی، هدایت سیاسی و بصیرت‌افزایی به واسطه حوزه انقلابی و حضور مستمر در عرصه انقلاب و نیز راهنمایی و حضور هدایت‌گرانه در عرصه خدمات اجتماعی از مهم‌ترین مطالبات از حوزه‌های علمیه می‌باشد.

از آنجایی که در حوزه‌های علمیه، توجه به اخلاق و تربیت طلاب همیشه دغدغه اصلی و محوری در کنار دروس رسمی بوده است، می‌توان از این شیوه برای ایجاد سبک زندگی در سایر اقشار جامعه به شیوه‌ی مطلوب بهره‌برداری کرد.

۲۲.۷. استفاده از سبک معماری عقلانی و منطقی

تأکید قرآن بر این‌که خانه و بیت محل سکونت است و این سکونت بیش از آن که مفهومی فیزیکی داشته باشد، در خود دارای معانی متافیزیکی به معنای سکونت و آرامش روح و روان است ایجاب می‌کند که قالب‌ها و فرم‌های منازل در جامعه اسلامی در جهت تحقق این معانی شکل بگیرند. معماری سنتی ایران تجلی نمادین جهانی ابدی و ازلی است که این جهان را محلی گذرا و واسطه‌ای برای رسیدن به مرتبه‌ای والاتر به منظور وصول به آرامش درونی می‌داند. قرآن در سوره شعراء^۱ در بیان ویژگی‌های برخی تمدن‌های نابودشده می‌فرماید: «آن‌ها خانه‌هایی بسیار مستحکم برای فخرفروشی می‌ساختند و امید داشتند که در آن‌ها جاودان بمانند.» معماری اسلامی به‌عنوان یکی از موفق‌ترین شیوه‌های معماری در تاریخ معماری جهان قابل‌بازشناسی است. راهکارها تقویت و توسعه معماری اسلامی ایرانی و سبک زندگی مترتب بر آن پرهیز جدی از الگوی معماری غربی است که با هویت فرهنگی و مبانی اعتقادی اسلامی هم‌سویی ندارد. استفاده از کاربرد مصالح بومی در ساخت‌وسازها، استفاده از زیباشناختی و هنر در سبک معماری اسلامی ایرانی، سوق دادن فرهنگ آپارتمان‌نشینی در محرم‌سازی و مصونیت، در نظر گرفتن امنیت و آرامش فردی و

۱... «أَتْبَنُونَ بِكُلِّ رِيعٍ آيَةً تَعْبَثُونَ. وَتَتَّخِذُونَ مَصَانِعَ لَعَلَّكُمْ تَخْلُدُونَ». (شعراء، ۱۲۹-۱۲۸).

اجتماعی در طراحی و ساخت مدارس، مساجد، سینما، پارک و مراکز رفاهی، تبیین تمدن سازی معماری ایرانی اسلامی در قرون و ادوار مختلف، بررسی ریشه‌ها و علل کم‌رنگ شدن و بی‌رغبتی به طراحی و سبک معماری اصیل، استفاده از مواد با مقاومت در مقابل زلزله، تدریس در دانشگاه‌های مرتبط با عمران معماری و تلاش در جهت شناسایی مصالح و بررسی مشخصات آن‌ها از نظر مقاومت، زیبایی، بومی و ماندگاری، تشکیل شهرک‌های معماری و نمادین با تنوع و فراوانی، استفاده از الگوهای معماری ایرانی اسلامی، جذب گردشگر و ترویج فرهنگ گردشگری از کارهایی است که می‌توان انجام داد. امام خامنه‌ای در این زمینه فرمودند: «باید حفظ هویت و اصالت شهرها و پای بندی به معماری اسلامی و ایرانی و رعایت زیبایی و استحکام برجسته شود.» (امام خامنه‌ای، پیام به مناسبت آغاز به کار شوراها ۱۳۸۶/۰۲/۰۸، <https://farsi.khamenei.ir/message-content?id=249>).

۲۳.۷. ضرورت توجه به لذت‌های پایدار

لذت در اندیشه غربی جزء یکی از اصول بوده و هر مسیری که انسان را زودتر به آن برساند اصالت می‌یابد. سبک زندگی غربی برای نفوذ در جوامع سراغ ابزارهایی می‌رود که بیشترین جذابیت را در کنار بالاترین سطح از غفلت ایجاد می‌کنند. یعنی همان شیوه‌ای که شیطان از آن بهره می‌گیرد. شیطان برای نفوذ در انسان و انحراف او از راه هدایت اعمال زشت را در نظرش زیبا جلوه می‌دهد^۱. یکی از میل‌های درونی انسان علاقه به بازی و شادی است و می‌تواند پل خوبی برای فرهنگ غربی باشد. موسیقی‌های لهوی، طنزهای حاوی گناه در قالب لطیفه، فیلم و سریال، تصاویر دست‌کاری شده و غیره روشی هستند تا محتوای مدنظر انتقال داده شود و ضمن تغییر و ایجاد انحراف در معنای نشاط و شادی کارکرد اصلی آن را تغییر داده و مسیر زندگی فرد را عوض کنند (کهنوند، ۱۳۹۵، ۱۸۷). مشغول کردن و جهت دادن مردم از طریق برخی ورزش‌ها بسوی فرهنگ غربی نیز از اهمیت برخوردار است. نوع پوشش، شکل ظاهری ورزشکاران معروف و حتی رفتارهای خاص آن‌ها می‌تواند بنای

۱. «وَإِذْ زَيَّنَّ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَالَهُمْ...» (انفال، ۴۸).

فرهنگ غرب را ترویج و تبلیغ کند. لذا توجه به این موارد برای مبارزه با ترویج فرهنگ غربی لازم به نظر می‌رسد.

۲۴.۷. طراحی لباس مناسب سبک زندگی اسلامی

دین اسلام در ارتباط با پوشاک انسان‌ها توصیه‌های گوناگون فرموده است. راهکارها در این زمینه عبارتند از: پرهیز از الگوی لباس‌های بیگانه در کشور، بررسی تحول و تطور لباس برگرفته از تمدن فرهنگ و سنت در ایران و در ملت‌های جهان، بررسی تغییر ذائقه‌ها در پوشش و طراحی لباس در ادوار مختلف تاریخی و تأثیرپذیری فرهنگی آن، بررسی نقش و جایگاه طراحی لباس در تغییر سبک زندگی، تشکیل جشنواره‌های طراحی لباس و پای‌بند بودن به پوشش‌های بومی و عرف جامعه، معاصرسازی طراحی لباس با توجه به رغبت‌ها و سلیقه‌ها با حفظ اصالت فرهنگ عفاف و حجاب، ارائه طراحی لباس مبتنی بر مبانی اعتقادی و آموزه‌های دینی و ارزش‌های ملی و ترویج و توسعه فرهنگ پوشش، تشکیل موزه‌های مردمی در تبیین آداب و سنن در اقصی نقاط کشور تقویت و ایجاد نگرش مثبت نسبت به لباس‌های ملی و پوشش اسلامی، وضع قوانین و اقدامات پیشگیرانه، وحدت رویه در لباس مدارس و معلمان در محل کار از نظر طراحی مدل با توجه به دوره تحصیلی و کمک به از بین بردن روحیه تجمل و تبعیض در محیط‌های آموزشی و کم کردن مسائل حاشیه‌ای، توجه جدی به حجاب کامل اسلامی در مدارس و دانشگاه‌ها و محل کار، توجه به رعایت حجاب و عفاف اخلاق و رعایت شاخص‌های مرتبط با آن، توجه به لباس‌های محلی، احیا و تقویت ترویج آن به‌ویژه برای نسل معاصر (بنائیان سفید، ۱۳۹۴، ۷۰).

۲۵.۷. مبارزه با ترویج مد و مدگرایی

میان استفاده از رسانه‌های خارجی و ترویج مد و مدگرایی رابطه مستقیم وجود دارد. یعنی افزایش میزان استفاده از رسانه‌ها موجب ترغیب مدگرایی در افراد می‌شود. ساخت برنامه‌هایی با محتوای ایرانی اسلامی در پیشگیری از ترویج این پدیده مؤثر خواهد بود. بایستی زیرساخت‌های شخصیتی افراد مبتنی بر الگوهای فرهنگ اصیل ایرانی شکل بگیرد. میل به

مدگرایی و امروزی شدن که از ویژگی‌های دوران جوانی است انسان را به پیروی از الگوهای بیگانه می‌کشاند، همان‌طور غرور و احراز هویت نیز به همین دوره سنی اختصاص دارد. در رسانه ملی، غرور ملی و غیرت دینی را می‌توان تقویت کرد و میل به امروزی شدن و مدگرایی را با الهام گرفتن از آموزه‌های تمدن‌ساز اسلام و فرهنگ غنی اسلامی ایرانی خویش و متناسب با هویت فرهنگی می‌توان به فعلیت رساند. بایستی برنامه‌سازی آموزشی فرهنگی و تبلیغی فضای اجتماعی جامعه را به سمتی هدایت کند که افراد به صورت طبیعی و خودجوش به رعایت عفاف و حجاب مقید کند و نیازهای طبیعی افراد جهت نو بودن خاص بودن به روز بودن تعیین می‌شود. راهکارهایی مثل احیای فرهنگ اسلامی و اصلاح باورهای عمومی در برنامه‌سازی، اصلاح نگرش‌های فرهنگی در سیاست‌گذاری رسانه‌ای، هماهنگی نهادهای مربوطه اصلاح عملکرد رسانه‌ها، اصلاح نظام الگوسازی در رسانه و... راهکارهایی در این زمینه می‌باشند (فرهنگی، ۱۳۹۱، ۱۶۱).

۲۶.۷. الگوی تفریح سالم

امام علی علیه السلام فرمودند: «فرح و شادمانی باعث بهجت و انبساط روح و مایه‌ی تهییج وجد و نشاط است.» (حر عاملی، ۱۴۱۶ ق. ۱۱/۱۱). آیاتی در قرآن کریم نیز دستور می‌دهد در زمین گردش کنید و در کیفیت خلقت آن‌ها دقت کنید. راهکارها در این زمینه عبارتند از: فراهم کردن زمینه تجدید قوا، نشاط و شادابی با استفاده از امکانات و تجهیزات طبیعی و عمومی، زمینه‌سازی آرامش و امنیت با تفریحات سالم و سازنده، ارائه تعریفی درست از استفاده از نعمت‌های الهی و فناوری با توجه به تحولات زمان، تقویت و توسعه تفرجگاه‌های طبیعی، بناهای تاریخی، موزه‌ها، پارک‌ها، پارک‌های علمی، بوستان‌ها، سینما، تئاتر، کتابخانه، امکانات و تجهیزات بازدید ورزشی و ایجاد محرک‌های محیطی سالم در ارتقای دانش و معلومات، توسعه فضاهای عمومی برای استفاده از هر نوع جنسیت و گروه سنی، تقویت سبک زندگی در استفاده از تفرجگاه‌ها همراه با رعایت شئون عفاف و حجاب و اخلاق، اختصاص زمان برای تفریح و با هم بودن در محیط خانواده و...

۲۷.۷. رونق دادن کسب و کارها و حمایت از آن ها

رونق کسب و کارهای کوچک و متوسط می تواند باعث حفظ و افزایش سطح اشتغال پایدار کشور و کاهش فقر و نرخ بیکاری، کمک به توزیع عادلانه ثروت و کاهش شکاف طبقاتی، افزایش سطح درآمد ملی و رشد و توسعه اقتصاد شود. بایستی با توجه به نقش ارزشمند و بی بدیل کسب و کارهای کوچک و متوسط در موضوع حفظ و افزایش سطح اشتغال پایدار کشور و با بهره گیری از تمامی تجربیات و ظرفیت های موجود در جهت بهبود نظام سیاست گذاری و اتخاذ خط مشی های مناسب برای توسعه کسب و کارها جهت گیری کرد و این امکان را فراهم کرد تا بیش از گذشته عملکرد بنگاه های کوچک و متوسط بهبود یابد. اسلام برای کار کردن اهمیت ویژه ای قائل است و این اهمیت در روش زندگی سالم بروز خواهد کرد. امام خامنه ای در این مورد فرمودند: «در هر نقطه که مشغول کاری هستید این کار، کشور شما را از بیگانگان بی نیاز و به آبادانی کشور کمک می کند.» (امام خامنه ای، بیانات در دیدار با معلمان و کارگزاران ۱۳۷۱/۰۲/۰۹، <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=2611>).

۲۸.۷. افزایش وحدت در جامعه اسلامی

یکی از اساسی ترین محورهای حفظ جامعه در راه کمال و سعادت اتحاد و یکپارچگی و پرهیز از تفرقه و نفاق است. جامعه دچار تفرقه و پراکندگی، بخش مهمی از نیرو و توان خود را در کشمکش ها و درگیری ها داخلی از دست خواهد داد. برهمن اساس بر عنصر وحدت در جامعه اسلامی تأکید فراوان شده است. مسجد در این زمینه از نقش اساسی برخوردار است. مسجد کانونی است که همه روزه مؤمنان از قشرهای مختلف جامعه در آن حضور می یابند. یکی از نقش های اساسی نماز و مسجد در حوزه اجتماعی حفظ وحدت و تشویق به وحدت است وحدتی که نفاق را تضعیف جبهه حق را قوی می کند. امام محمد باقر علیه السلام در این باره می فرمایند: «ای گروه مؤمنان مأنوس و متحد باشید و به هم مهربانی کنید.» (کلینی، ۱۳۸۸). از طرف دیگر ذکر این نکته ضروری است که واقعیت هایی که باید در

سبک زندگی اسلامی مد نظر گرفته شود، فقط به واقعیت های ایران و ایران امروز محدود و منحصر نمی شود. باید واقعیت های جهان امروز را هم در نظر گرفت. ملت ایران باید برای دفاع از خود آماده سازی کند، در غیر این صورت مستکبران و سلطه گران کشور را نابود خواهند کرد و دیگر ملت مستقلمی باقی نخواهد ماند تا بخواهد بر پایه ی فرهنگ و هویت ملی خود برای خود الگویی مستقلمی از سبک زندگی اختیار کند.

۲۹.۷. بالا بردن وجدان و انضباط اجتماعی

خداوند تبارک برای تمام آدمیان نیرویی عنایت کرده که به آن ها متذکر شود و دایره نیک و بد را برای آن ها مشخص کند و چراغ فطری باشد که آن ها را از افتادن در چاه ندامت برحذر دارد. در آیه ۱۹ سوره غافر^۱ اشاره به آگاهی خداوند از افعال همه پدیده ها می شود. راهکارها در این زمینه عبارتند از: ارتقاء مسئولیت پذیری با توجه به گروه سنی و شغلی، حضور به موقع برای انجام وظایف، پاسخ گویی به مراجعین در حوزه مسئولیت و شغل، خدا را ناظر بر اعمال و افعال و قضاوت ها دانستن، ایمان و خدمت به خلق و خانواده در جلب رضایت الهی، طلب مال حلال و قانون مندی.

۳۰.۷. دوری از تجمل گرایی

تجمل گرایی یکی از جلوه های برجسته دنیا گرایی و نماد بارز دنیا زدگی است. اهل بیت زندگی راحت، معتدل و بی تکلف را برای پیروان خود توصیه کرده اند. همان طور که در قرآن خداوند در آیه ۸۰ سوره قصص می فرماید: «خانه آخرت را برای کسانی قرار می دهیم که نمی خواهند در زمین برتری جویی و تبهکاری کنند.» راهکارها در این زمینه عبارتند از: تناسب انتخاب با نیاز در عرصه زندگی، پرهیز از چشم و هم چشمی و نگاه سطحی، اهتمام به اصل سیری ناپذیری انسان، توجه به اسراف و تبذیر در تجمل گرایی و... در سایه زهد و ساده زیستی ظواهر دنیا رنگ می یازد و شخص می تواند خویش را با واقعیت زندگی وفق دهد و شرایط شرایط سخت و دشوار را با شادی و امیدواری سپری کند. هر چیز که از حد میانه

۱... «يَعْلَمُ خَائِنَةَ الْأَعْيُنِ وَمَا تُخْفِي الصُّدُورُ.» (غافر، ۱۹).

بگذرد اسراف است. مرز میان اقتصاد میانه‌روی و ساده‌زیستی با اسراف و تبذیر مرز میان ایمان و کفر است و این اوج دقتی است که دین به مسئله ساده‌زیستی دارد.

۳۱.۷. اصلاح الگوی مصرف

مصرف به خودی خود پدیده‌ای ناپسند نیست، بلکه بسیار بایسته و لازم است. زیرا که یکی از شیوه‌های جایگزین ناپذیر برای پاسخ‌گویی به نیازهای طبیعی و غریزی انسان است که بدون آن حیات مادی و معنوی انسان‌ها دچار نابسامانی خواهد شد. گاهی مصرف شکل طبیعی خود را ازدست داده و به جای این‌که در خدمت انسان باشد انسان به خدمت او درمی‌آید. این‌جا ضرورت اصلاح الگوی مصرف آشکار می‌شود و اهمیت دغدغه مقام معظم رهبری و ارزشمندی اعلام سال ۸۸ به عنوان سال حرکت به سوی اصلاح الگوی مصرف آشکار می‌شود. آیات قرآن و روایات اهل بیت نیز درباره مصرف و آموزش درست مصرف کردن مطالبی را ارائه می‌کنند. مصرف بایستی بر پایه نیاز حقیقی و طبیعی انسان‌ها باشد درحالی‌که مصرف‌گرایی و مصرف‌زدگی ریشه در نیازهای کاذب و زیاده‌خواهی انسان دارد. رسول اکرم صلی الله علیه و آله می‌فرمایند: «هرکس هرچه دلش خواست بخورد، هر چه دوست داشت بپوشد و هر چه از مرکب‌ها نظرش گرفت، سوار شود خداوند با نظر لطف آمیز به او ننگرد تا او را مرگ فرا رسد یا آن کارها را وانهد.» (ابن شعبه حرانی، ۱۴۰۴ق، ۶۳). از طرف دیگر آگاهی همه‌جانبه از دین مقدس اسلام لازم است، زیرا افرادی که این آگاهی را ندارند ممکن است ضمن توصیه‌های دینی به زهد و قناعت و پرهیز از اسراف و مصرف‌گرایی در دامن تفریط بیافتند و زندگی را بر خود سخت گیرند و خود را بدون منع شرعی و عرفی از نعمت‌های خداوند محروم کنند. اسلام از یک‌سو راه مصرف را بر انسان‌ها باز می‌گذارد تا دنیایشان سامان پذیرد و زندگی برایشان گوارا شود و از سوی دیگر مراقب است که مسئله مصرف از جاده اعتدال خارج نشود و آخرت آن‌ها آباد شود (حسن دوست فرخانی و همکاران، ۱۳۹۲، ۳۳).

۳۲.۷. اصلاح سیستم‌ها

علاوه بر نهادینه کردن سبک زندگی مطلوب و با راه‌حل‌های درونی، بسترسازی فرهنگی و فرهنگ‌سازی بسیار لازم می‌باشد. تقوا و عدالت فردی هرچند لازمه سبک زندگی اسلامی هستند، اما برای جامعه‌سازی کافی نیستند و باید بسترهای کنشی برای فراهم‌سازی آن‌ها آماده شود. هرگونه بی‌توجهی به عدالت و نظم سیستمی موجب بروز روابط ناسالم اجتماعی و اداری فراوانی می‌شوند و عامل بسیاری از ناهنجاری‌های اجتماعی را باید در ناکارآمدی سازمان‌ها و سیستم‌ها جستجو کرد.

۳۳.۷. اصلاح رفتار مسئولان متولیان و صاحب‌نفوذان

هرگونه انحراف در سبک زندگی حاکمان و مسئولان جامعه آثار جبران‌ناپذیری در سبک زندگی عامه مردم دارد. امام علی علیه السلام تأکید می‌کنند که هادیان جامعه باید در عمل از هم سبقت بگیرند و پیش از تبلیغ زبانی با رفتار خود فرهنگ‌سازی کنند: «ای مردم به خدا من شما را به راحتی بر نمی‌انگیزم جز این‌که خود پیش از شما به انجام دادن آن برمی‌خیزند و شما را از معصیتی باز نمی‌دارم، جز آنکه خود پیش از شما آن را فرومی‌گذارند.» (نهج‌البلاغه، خطبه ۱۷۵).

۳۴.۷. ضرورت نظارت اجتماعی

مردم به همان دلیل که از حق حاکمیت برخوردارند، حق نظارت بر حاکمان را دارند. زیرا حکومت به‌عنوان امانت در اختیار افراد قرار می‌گیرد. نظارت اجتماعی یکی از وظایف و شئون رسالت برای ایجاد تمدن اسلامی است. مهم‌ترین اقدام اولیه حضرت رسول صلی الله علیه و آله برای نهادینه کردن دین و امور شرعی و گرامی‌داشت هنجارها و ارزش‌ها منطبق با آموزه‌های قرآنی اجرای دقیق نظارت اجتماعی بود. نظارت اجتماعی در فقه اسلامی و فروع دین اسلام به‌عنوان امر به معروف و نهی از منکر شناخته شده و به‌عنوان ضامن بقای اسلام و واجبی است که به سبب آن اجرای همه واجبات صورت می‌پذیرد. نظارت اجتماعی می‌تواند به اسلامی بودن سبک زندگی که یکی از شاخصه‌های مهم تمدن اسلامی است کمک کند.

۳۵.۷. برخورد جدی با مجرمان

در شرایط خاصی برای تحقق اجتماعی ارزش‌ها برخورد جدی با مجرمان و قانون‌شکنان لازم است. سیره پیامبر اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ این‌گونه بود که با اهانت‌ها و بداخلاقی‌هایی که به شخص ایشان می‌شد کریمانه برخورد می‌کرد. این برخورد کریمانه و نرم تا جایی بود که تمجید و تحسین الهی را در پی داشته باشد. پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ درباره مقررات و قوانین اسلامی هیچ قانون شکنی و تخلفات را نادیده نمی‌گرفت و در برابر قانون شکنی خلق عظیم پیامبر و نرم‌خویی و محبتش به خلق خدا موجب نمی‌شد این جرم را نادیده گیرد و حد الهی را درباره او جاری نکند. هیچ واسطه و شفيعی را برای اجرا نکردن حدود الهی نمی‌پذیرفت. امام علی عَلَيْهِ السَّلَام نیز همین روش را داشت.

۳۶.۷. عرصه اقتصادی

سبک زندگی در عرصه اقتصادی چنانچه به صورت صحیح شکل گیرد، می‌تواند به عاملی تقویت‌کننده تبدیل شود و قدرت و مقاومت را دو چندان سازد و در صورتی که به طور ناصحیح در جریان باشد و همراه با تجمل، اسراف، تبذیر، اتلاف و غیره جریان یابد، خود به مانعی در مسیر پیشرفت تبدیل می‌شود. چنانچه سبک زندگی ناصحیح اقتصادی در زمینه مصرف، سرمایه‌گذاری و پس‌انداز سبب تشدید آثار تحریم‌های اقتصادی در گذشته شد، در صورت عدم اصلاح می‌تواند آثار بیشتری نیز بر جای بگذارد.

۳۷.۷. رعایت اعتدال

از جمله مسائل مهمی که در یک زندگی سالم از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است، مسئله اعتدال است، به این معنی که انسان تمام ارزش‌ها از قبیل عبادت خدمت به مردم آزادی محبت و عشق ورزیدن و امور دیگر را به طور هماهنگ و معتدل در خود ایجاد نماید و به رشد حساب شده آن‌ها پردازد. به صورتی که به حد متوسط آن‌ها دست پیدا کند. اسلام دینی سلامت محور است، چراکه همیشه حفظ تعادل و تقویت کرده در بنیاد و فطرت انسان هم سراسر تعادل دیده می‌شود. افرادی که مسئولیت‌های اجتماعی دارند، باید از هرگونه افراط و تفریط دوری کنند. چراکه این عرصه و میدان شخصی افراد نیست که ضرر آن

متوجه خودشان باشد، بلکه هر اقدام افراطی یا تفریطی می‌تواند عواقب ناگواری داشته باشد. وسعت دایره افراط و تفریط به جایگاه اجتماعی افراد مربوط است.

همانطور که بیان شد، سبک زندگی اسلامی مجموعه نظام مندی از مفاهیم، اصول موضوعه، قوانین و راهبردهایی است که در ساختاری منطقی و مبتنی بر مبانی معرفت شناختی و هستی شناختی اسلام و در چارچوب حقوق و اخلاق اسلامی به تحلیل وضعیت موجود و تبیین وضعیت مطلوب آن و ارائه راهبردها برای تغییر وضعیت موجود می‌پردازد. در این الگوی، هدفها مشخص می‌شود اما راهبردها ممکن است به تناسب شرایط زمان دچار تغییر و اصلاح شوند. تغییر سبک زندگی افراد جامعه نیازمند انجام برنامه ریزی های کلان و تخصصی در سطوح مختلف سنی جامعه، استفاده از رسانه ملی بمنظور فرهنگ سازی و ارائه سبک زندگی اسلامی در مقابل سبک زندگی غربی می‌باشد. همچنین نسبت به برنامه ریزی میان مدت و بلندمدت برای دستیابی به الگوی کامل و خالص اسلامی مبادرت ورزید. تدوین برنامه های کوتاه مدت و میان مدت و بلندمدت براساس این راهبردها و نیز اجرای آن ها بدون مشارکت همه نیروهای نخبه علمی حوزوی و دانشگاهی به ویژه آنان که صلاحیت های علمی حوزوی و دانشگاهی را در خود جمع نموده اند، و نیز همکاری رسانه های جمعی جهت فرهنگ سازی امکان پذیر نیست.

در انتها ذکر این نکته ضروری است که توصیه رهبر انقلاب به مقابله با ترویج سبک زندگی غربی، به معنی انزواطلبی و گسستن از جهان و استفاده نکردن از ظرفیت ها و فرصت های بیرونی نیست، بلکه به این معنی است که باید در عین برقراری ارتباط و تعامل با بیرون، مرزهای هویتی و حریم های ایدئولوژیک خود را حفظ کرد و گرفتار اضمحلال و انهدام معنایی نشد. قطعاً هرچه از غرب آمده، نباید نفی و انکار شود و متاع غربی می‌تواند درخور اخذ و اقتباس باشند، بلکه بایستی استقلال فرهنگی ایران حفظ شود. از طرف دیگر، فواید و منافع ارتباطات و تعاملات فرهنگی و معرفتی نیز کاملاً روشن است و بخش هایی از

شکوفایی و رونق فرهنگی، وابسته به گشودگی‌ها و آزادی‌ها و تقابل‌هاست، اما درعین حال، نباید وادادگی و انفعال و هضم شدن را تعامل و تبادل نام نهاد. بلکه آن تعامل و ارتباطی مطلوب و ممدوح است که موجبات بالندگی و بسط خویشتن فرهنگی ما را فراهم کند و بنیان‌های سبک زندگی بومی و دینی ما را تثبیت نماید (<https://www.mehrnews.com/news/4568961>). افزون بر راهبرد منع فرهنگی، باید کار ایجابی و اثباتی نیز انجام شود. راهبرد اصلی و عمده، چاره‌اندیشی مبتنی بر مصونیت فرهنگی است؛ یعنی باید به صورتی عمل شود که جامعه، از درون خویش، قوی و مقتدر شود تا در مقابل تهاجم دشمن، گزند نبیند. باید نخبگان فکری و سیاسی در زمینه‌های مختلف آسیب‌شناسی کنند که چرا پیشرفت چندانی اتفاق نیفتاده است و بعد از پیدا کردن علت‌ها، راه علاج را بیابند. باید گفتمانی ناظر به رفع آسیب‌های سبک زندگی پدید آید. از طرف دیگر، نباید غفلت کرد که ایجاد تحول در سبک زندگی، امری تدریجی است نه یکباره و مهم‌تر اینکه محتاج فرهنگ‌سازی است نه دستور. به منظور ایجاد مصونیت فرهنگی بایستی جامعه ایرانی خود اسلامی را شناخته و دچار التقاط هویتی نشود. همچنین بایستی خویشتن فرهنگی اسلامی در زندگی ذهنی و عینی افراد جامعه، درونی شود. باید هویت یاد شده هرچه بیشتر، عمیق‌تر شود. برای این منظور، باید راه گفتمان‌سازی را در پیش گرفت؛ یعنی باید ارزش‌ها را هرچه بیشتر به امر مقبول و بدیهی و بهنجار تبدیل کرد. در نهایت اینکه باید ساختارها و نهادهای فرهنگی رسمی از سیاست‌های تجدیدی پنهان و پیدا، برحذر داشته شوند و جلوی انحرافات گرفته شود و جهت‌گیری‌های انقلابی خالص بر آن‌ها حاکم شود. این امر، محتاج حضور نیروهای اصیل انقلابی آموزش دیده در رأس ساختارهای یاد شده می‌باشد که تا حدود زیادی پرورش انسان‌ها در حوزه می‌تواند پاسخ‌گوی این نیاز باشد.

۸. نتیجه‌گیری

گسترش روزافزون سبک زندگی غربی در جامعه ایران به‌ویژه در میان نسل جوان و خطر

استحاله فرهنگی، نیاز قشر مذهبی جامعه به دانستن سبک زندگی اسلامی براساس آموزه های اسلام ناب برای جلوگیری از لغزش به سبک غربی یا دچار شدن به ارتجاع و تحجر مذهبی، جذب قشر به اصطلاح خاکستری به سوی اسلام ناب که تأمین کننده نیازهای مادی و معنوی بشر می باشد و از جذابیت ها و زیبایی های خاص خودش برخوردار است و حفظ و تقویت امنیت ملی که بر پایه امنیت فرهنگ استوار شده است مجموعاً ضرورت توجه به آموزه های دین مبین اسلام را دوچندان می کند. در راستای تحقق اهداف بیانیه گام دوم و در مبارزه با گسترش سبک زندگی غلط بایستی راه های گسترش یافتن سبک زندگی غربی شناخته شود، تا بتوان چاره یابی کرد. با اتکای به اصول اسلام و با هدف مبارزه با ترویج سبک زندگی غربی می توان با بازنگری دستورات و سبک زندگی اسلامی و توجه به رهنمود های مقام رهبری برای محقق کردن آرمان های اسلام، در برابر هجوم ترویج سبک زندگی غربی راهکارهایی در سطح فردی، خانوادگی، اجتماعی و در سنین و موقعیت های مختلف ارائه داد. تکیه بر فرهنگ اسلام، نهادینه کردن این فرهنگ و شناخت و زدودن انحراف ها نیازمند حضور نیروهای انقلابی و جهادی می باشد. به طور کلی راه مقابله با این تهاجم غربی، ترویج سبک زندگی دینی و تعمیق و گسترش آن در جامعه می باشد.

منابع

قرآن کریم.

نهج البلاغه.

بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی، سید علی حسینی خامنه‌ای، ۲۲ بهمن‌ماه ۱۳۹۷.

بیانات مقام معظم رهبری به نشانی پایگاه: <https://farsi.khamenei.ir>.

ابراهیمی، ابراهیم، طهماسبی بلداجی، اصغر، مرتضوی، سید ابراهیم، قنبری، لیلا، ۱۳۹۴، «بررسی نقش نماز در جهت‌دهی به سبک زندگی اسلامی در سیره رضوی»، سال سوم، شماره ۱۲.

ابن شعبه حرانی، محمد حسن بن علی، ۱۴۰۴ق.، تحف العقول، ترجمه و تحقیق صادق حسن زاده، قم، آل علی.

ابوتریبیان فاطمه، ۱۳۹۳، «نمادهای سبک زندگی غربی در تقابل با سبک زندگی اسلامی»، مجله سبک زندگی دینی، سال اول، پیش شماره ۱، ۱۲۶-۹۵.

احمدی، ابوالفضل، ذوالفقاری، ابوالفضل، ۱۳۹۸، «سبک زندگی اسلامی در اندیشه مقام معظم رهبری»، فصلنامه مطالعات میان فرهنگی، سال چهاردهم، شماره ۳۹، ۱۴۸-۱۲۱.

آمدی، ابوالفتح، ۱۳۷۵ق.، غررالحکم و درر الکلم، نشر دار الکتاب الاسلامی، قم.

آمدی، عبدالواحد بن محمد، ۱۳۶۶، تصنیف غررالحکم و درر الکلم، تصحیح مصطفی درایتی، قم، دفتر تبلیغات حوزه علمیه.

آقای نوروزلو، یعقوب، آقای نوروزلو، معصومه، ۱۳۹۲، «سبک زندگی اسلامی» در افق تبیین شده مقام معظم رهبری»، کنفرانس الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، ۷۴۲-۷۲۵.

برادران، محمد، ۱۳۹۳، «بایسته‌های تمدنی سبک زندگی اسلامی از دیدگاه اهل بیت (علیهم‌السلام)»، بررسی موردی جایگاه نظارت اجتماعی»، فصلنامه علمی پژوهشی تاریخ اسلام، سال پانزدهم، شماره دوم، ۲۸۰-۲۵۳.

بختیاروند، مریم، هاشمی، سید جلال، نوکاریزی، حسن، ۱۳۹۵، «نقش تربیتی زکات در

سبک زندگی اسلامی: استنتاج اصول تربیتی، بصیرت و تربیت اسلامی»، سال ۱۳، شماره ۳۷، ۱۳۶-۱۱۷.

بنائیان سفید، محمد، یارمحمدیان، محمدحسین، کشتی آرای، نرگس، آقاپور، سیدمهدی، ۱۳۹۴، «واکاوی مفهومی سبک زندگی اسلامی ایرانی از دیدگاه مقام معظم رهبری در آینه آیات و روایات»، مجله مدیریت فرهنگی، سال نهم، شماره سی ام، ۹۰-۵۹. پورامینی، محمدباقر، ۱۳۹۱، سبک زندگی: منشور زندگی در منظر امام رضا علیه السلام، مشهد، آستان قدس رضوی.

جوکار، محبوبه، «سیر تحول خانواده ایرانی در گذر تاریخ»، فصلنامه عرصه مطالعات زنان و خانواده، ۱۳۹۱، سال پنجم، شماره ۱۲، شماره ۲۱ صفحات ۲۱۷-۱۹۱.

جوادی آملی، عبدالله، ۱۳۹۱، مفاتیح الحیاه، بی جا، مرکز نشر اسراء.

حسن دوست فرخانی، هادی، رضایی، امید، حسن دوست فرخانی، داوود، ۱۳۹۲، «بررسی الگوی آرمانی سبک زندگی از دیدگاه مکتب اسلام»، نشریه معرفت، شماره ۱۸۶، ۳۶-۲۳.

حر عاملی، شیخ محمدحسن، ۱۴۱۴ ق.، وسائل الشیعه تهران مکتبه الاسلامیه.

حرانی، حسن بن علی بن شعبه، ۱۴۰۴ ق.، تحف العقول، تصحیح علی اکبر غفاری، قم، جامعه مدرسین.

خطیبی، حسین، ساجدی، ابوالفضل، «مروری بر شاخص های سبک زندگی اسلامی»، معرفت، سال ۲۲، شماره ۱۸۵، ۲۵-۱۳.

دالوندی، اصغر، سادات سید مداح، باقر، خانکه، حمید رضا، بهرامی، فاضل، پروانه، شهریار، حسام زاده، علی، دالوندی، نیوشا، کیانی، تیام، ۱۳۹۱، «تبیین سبک زندگی سلامت محور مبتنی بر فرهنگ اسلامی»، مجله تحقیقات کیفی در علوم اسلامی، سال ۱، شماره ۴، ۳۴۳-۳۳۲.

دهخدا، علی اکبر، ۱۳۷۷، لغتنامه، بی جا، انتشارات چاپ سیروی.

راهی، مصطفی، ۱۳۹۹، «مقایسه سبک زندگی اسلامی با سبک زندگی غربی آسیب های

- خانواده در سبک زندگی غربی»، نشریه مبلغان، شماره ۲۵۷، ۹۰-۷۴.
- زائری لطف، حسن، امانیان، ابوالفضل، ۱۳۹۱، «بررسی تأثیر شبکه‌های حمایت اجتماعی بر کیفیت زندگی»، فصلنامه مددکاران اجتماعی متخصص، شماره ۱، ۱۳۴-۱۱۱.
- زارعی، بتول، جعفری نویمی پور، نیما، ۱۳۹۵، «ترویج سبک زندگی ایرانی و اسلامی با استفاده از ظرفیت شبکه‌های مجازی و اجتماعی»، فصلنامه علمی ترویجی اخلاق، سال ششم، شماره ۲۲، ۲۴۹-۲۱۹.
- شریفی، احمدحسین، ۱۳۹۴، «روش‌های اهل بیت علیهم‌السلام در نهادینه‌سازی سبک زندگی اسلامی»، دو فصلنامه علمی پژوهشی، مطالعات، اسلام و روان‌شناسی، سال نهم، شماره شانزدهم، ۲۶-۷.
- شریفی، عنایت الله، لطفی، مهرعلی، ۱۳۹۲، «سبک زندگی خانوادگی در قرآن و سنت پیشوایان معصوم علیهم‌السلام»، دوره ۴، شماره ۱۴، ۱۰۰-۸۱.
- صادقی اردستانی، احمد، ۱۳۷۴، جلوه‌های نماز در قرآن و حدیث، تهران، نشر مطهر.
- طغیانی، مهدی، ۱۳۹۵، «شناسایی و ترویج سبک زندگی اسلامی ایرانی در جهت دفاع اقتصادی در منظومه اقتصاد مقاومتی»، فصلنامه آفاق امنیت، سال نهم، شماره ۳۱، ۶۴-۲۹.
- فاضل قانع، حمید، ۱۳۹۲، «سبک زندگی بر اساس آموزه‌های اسلامی، با رویکرد رسانه‌ای»، ج ۱، قم، مرکز پژوهش‌های اسلامی.
- فرهنگی، علی‌اکبر، کیانا، هانی، ۱۳۹۱، «تأثیر رسانه‌ها در تبلیغ سبک زندگی غربی با تأکید بر الگوی پوشش غربی»، مجله پاسداری فرهنگی انقلاب اسلامی، شماره ۵، ۱۶۳-۱۳۹.
- کاویانی، محمد، ۱۳۹۲، سبک زندگی اسلامی و ابزار سنجش آن، چاپ دوم، قم پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
- کلینی، محمد بن یعقوب بن اسحاق، ۱۴۰۷ق.، کافی، جلد ۱، تهران.
- کهنوند، محمد، شبکه عنکبوتی، معاونت تبلیغ و امور فرهنگی حوزه‌های علمیه، انتشارات

ذکری، قم، چاپ اول ۱۳۹۵.

محمدی، رحیم، علی اکبری، حسن، میرابی قشونی، امیر هوشنگ، ۱۳۹۴، «مقایسه تطبیقی مؤلفه ها و شاخص های سبک زندگی در اندیشه های مقام معظم رهبری (مدظله العالی) و سه اندیشمند مطالعات فرهنگی، بصیرت و تربیت اسلامی»، سال دوازدهم، شماره ۳۲، ۴۱-۲۵.

معین، محمد، ۱۳۸۸، فرهنگ فارسی (شش جلدی)، تهران، مؤسسه انتشاراتی امیرکبیر.
نگارش، حمید، ۱۳۸۰، هویت دینی و انقطاع فرهنگی، تهران، نمایندگی ولی فقیه در سپاه.
نوری طبرسی، میرزا حسین، ۱۴۰۷ قمری، مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، قم، مؤسسه آل بیت علیهم السلام.